

Tartu Ülikool

Martin Ehala, Krista Kerge, Kersti Lepajõe, Kadri Sõrmus

Kõrgkoolide üliõpilaste eesti keele oskuse tase

Kordusuuring

Uuringu kokkuvõte

Tartu 2015

Eessõna

Haridus- ja teadusministeerium kuulutas juunis 2014 välja uuripakkumise kutse kõrgkoolide üliõpilaste eesti keele oskuse taseme väljaselgitamiseks. Uuring on seotud vajadusega selgitada, milline on kõrgkoolide esmakursuslaste eesti keele oskuse tase. Gümnaasiumi lõpetamisega lõpevad enamiku noorte jaoks ka emakeeleõpingud, st gümnaasiumist saadud pagas on see, millele rajanevad kõrgkooliõpingud ja edasine toimetulek tekstidega igapäevaelus. Uuring on kordusuuring – 2010. aastal tehtud uuring on praegusele võrdlusmaterjaliks. Kui 2010. aasta uuringutulemused olid abiks emakeeleõpetuse muutmisel ja täiustamisel, siis siinses uuringus osalejad on õppinud uuendatud riikliku õppekava alusel (GRÕK 2011). Seega peaks eeldatavasti olema paranenud noorte funktsionaalne keelekasutuse oskus.

Uuringupakkumise hindamiskomisjon usaldas uuringut läbi viima Tartu ülikooli sama töörühma, kes hindas kõrgkoolide esmakursuslaste keeleoskuse taset 2010. aastal. Töörühma kuulusid Tartu ülikooli emakeele didaktika ja rakenduslingvistika professor Martin Ehala, Tallinna ülikooli rakenduslingvistika professor Krista Kerge, Tartu ülikooli eesti keele dotsent Kersti Lepajõe ja sama ülikooli eesti keele lektor Kadri Sõrmus. Uuringu läbiviimise periood oli september 2014 kuni august 2015.

Töörühm tänab kõiki testis osalenud üliõpilasi. Test oli ajamahukas ja nõudis intellektuaalset pingutust, seda enam hindame osalejate panust. Täname head abilist Tene Viiburgi, kelle tehnilise toe ja abita poleks uuring valminud. Täname Maigi Vijat ja Kristi Kuningat Tartu ülikoolist, kes aitasid nõu ja jõuga piloottestimisel. Suur tänu Ülle Sihverile maaülikoolist ja Siiri Soidrole Tallinna ülikoolist, kes aitasid leida oma ülikoolidest üliõpilasi testis osalema. Kristjan Adojaan firmast 5D Vision on aidanud uuringukeskkonna loomisel, programmeerimisel ja andmete kogumisel. Aitäh tehtu eest!

Kersti Lepajõe

12. augustil 2015

Sisukord

Eessõna	2
Sisukord	3
1. Uuringu eesmärk.....	6
2. Uuringu meetodika	7
3. Uuringu protseduur ja kulg.....	10
4. Valimi iseloomustus	12
5. Uurimistulemused.....	18
A. Kirjakeeleoskus üldiselt	18
5.1 Sõnatähenduste tundmine ja sõnavara ulatus	19
5.1.1 Sõnavaraülesannete üldiseloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt.....	19
5.1.2 Sõnavaraülesannete hindamispõhimõtete ülevaade	20
5.1.3 Ülevaade sõnavara tundmise ja ulatuse keskmisest tasemest	21
5.1.4 Ülevaade sõnavara tundmise kriitilistest juhtudest.....	24
5.1.5 Hinnang sõnavara tundmise keskmisele tasemele ja järeldused emakeeleõpetuse jaoks	26
5.2 Sõnakasutuse oskus (vormide moodustus- ja kasutusoskus)	28
5.2.1 Sõnakasutuse ülesande üldiseloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt	28
5.2.2 Sõnakasutusülesande hindamispõhimõtete ülevaade.....	28
5.2.3 Ülevaade sõnakasutusülesande soorituse keskmisest tasemest	28
5.2.4 Ülevaade sõnakasutusoskuse kriitilistest juhtudest	30
5.2.5 Hinnang sõnakasutusoskuse keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks	30
5.3 Õigekeelsus (kirjavahemärgistus, algustäheõigekiri, kokku-lahkukirjutus, ühildumine, rektsioon, tüvekujud).....	31
5.3.1 Õigekeelsusülesande üldiseloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt.....	31
5.3.2 Õigekeelsusülesande 1b hindamispõhimõtete ülevaade.....	31
5.3.3 Ülevaade õigekeelsusülesande soorituse keskmisest tasemest.....	32
5.3.4 Ülevaade õigekeelsusoskuse kriitilistest juhtudest.....	33

5.3.5 Hinnang õigekeelsusoskuse keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks	36
B. Funktsionaalne keeleoskus	37
5.4. Kirjaliku pöördumise koostamine	37
5.4.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt	37
5.4.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade	38
5.4.3. Ülevaade kirjaliku pöördumise koostamisest	38
5.4.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumitest	39
5.4.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele ja järeldused emakeeleõpetuse jaoks.	40
5.5. Suulise ettekande mõistmine	40
5.5.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt	40
5.5.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade	41
5.5.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest.....	42
5.5.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumistest.....	43
5.5.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks.....	44
5.6. Mittelineaarse teksti mõistmine	45
5.6.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt	45
5.6.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade	46
5.6.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest.....	47
5.6.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumitest	47
5.6.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks.....	49
5.7. Teksti sisuline toimetamine.....	50
5.7.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt	50
5.7.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade	51
5.7.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest.....	52
5.7.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumitest	52
5.7.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks.....	56
5.8. Struktuuralse mitmemõttelisuse tajumine	57
5.8.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt	57
5.8.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade	57
5.8.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest.....	58
5.8.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumistest.....	58

5.8.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks	59
6. Koondtulemuste analüüs.....	60
6.1. Testi reliaablus	60
6.2. Koondtulemuste ülevaade	62
6.3. Koondtulemuste analüüs taustatunnuste lõikes.....	64
6.4. Tulemuste ülevaade osapädevuste lõikes	66
7. Kokkuvõte	67
7.1. Üldkokkuvõte	67
7.2. Testülesannete kokkuvõte	68
8. Soovitused emakeeleõpetuse arendamiseks	70
Lisa 1. Testülesanded.....	72
Lisa 2. Testide juhendmaterjalid sooritajatele	76

1. Uuringu eesmärk

Tekstide iseloom on viimase kümnendiga oluliselt muutunud visuaalsuse suunas, visuaalne on noorte tekstimaailmas enam esil, seda eriti rohkete nutiseadmete kasutuse taustal ja see tähendab, et kirjutatud tekstidega on igapäevane kokkupuude jäänud väiksemaks. Visuaalsete tekstide analüüsimine on kooliõpetuses tagasihoidlikumal kohal, endiselt peaks kooliharidus andma toimetulekuoskuse traditsiooniliste suuliste ja kirjalike tekstidega.

Eesti keele emakeelena õppimise ja õpetamise tulemuslikkust mõõdetakse gümnaasiumi riikliku eksamiga. Eksamil testitakse nii teksti mõistmist kui ka tekstilooemeoskust. Uue eksamitüübi kasutusele võtmine on andnud mitmekülgsema pildi gümnaasiumilõpetaja eesti keele oskusest, ka tulemused on paremad kui endise riigikirjandi puhul. Põhikooli eesti keele lõpueksami keskmised tulemused on aastatega alanenud ja see on märk kirjakeeleoskuse ja üldise keelepädevuse nõrgenemisest.

Siinse uuringu eesmärk on analüüsida Eesti kõrgkoolide esimestel kursustel õppivate üliõpilaste eesti keele oskust ja anda sellele hinnang lähtuvalt gümnaasiumi riiklikus õppekavas sätestatud pädevustest. Õppekava seab eesti keele osas eesmärgiks nii kirjakeele valdamise kui ka keele funktsionaalse kasutamise oskuse, st suhtluseesmärgile ja olukorrale vastavat keelekasutust. Seetõttu on uuringus kaht tüüpi ülesandeid: need, mis testivad otseselt kirjakeeleoskuse taset, ja need, mis võimaldavad teha järeldusi funktsionaalse keelekasutuse osas.

Lisaks annab uuring ülevaate kõrgkoolide esmakursuslaste eesti keele oskuse tasemest võrdluses erialati ja ülikooliti.

Uuringu rakenduslik eesmärk on anda soovitusi eesti keele õpetamise tõhustamiseks üldhariduskoolis.

2. Uuringu meetodika

Gümnaasiumi riikliku õppekava § 3 järgi (vt GRÕK 2011¹) järgi pööratakse gümnaasiumi õpetuses ja kasvatuses erilist tähelepanu eesti keele õppele. Kõrgkoolides esimestel kursustel õppijate eesti keele oskuse hindamiseks kasutati mitmeosalist keeletesti, mida kasutati ka 2010. aasta analoogilises uuringus (vt Ehala, Kerge, Lepajõe, Sõrmus 2010). See test mõõdab keelekasutuse kolme osaoskust – lugemist, kirjutamist ja kuulamist – ning kaudselt ka metalingvistiliste teadmiste taset. Testi eesmärk on anda hinnang gümnaasiumi riiklikus õppekavas ette nähtud teadmiste ja oskuste omandamise taseme kohta.

Uuringus sisalduvad põhilised teemavaldkonnad ja mõõdetavad parameetrid lähtuvad riiklikus õppekavas sätestatud oskuste ja teadmiste tasemest. Vastavalt gümnaasiumi riikliku õppekava lisa 1 peatükile 2 on gümnaasiumi õppe- ja kasvatusesmärgid eesti keele kui emakeele valdkonnas järgmised:

Gümnaasiumi eesti keel õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) valdab eesti kirjakeelt ning kasutab seda korrektselt kõnes ja kirjas;
- 2) on keeleteadlik, tajub keelt oma identiteedi osana, analüüsib ning hindab kriitiliselt keele muutumise tendentse;
- 3) tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, oskab valida suhtluskanalit, kasutades konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt;
- 4) tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liike tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- 5) arendab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 6) valib, hindab kriitiliselt ning kasutab sihipäraselt teabeallikaid;
- 7) mõistab korrektse kõne ja kirjakeele, sh õpingutele ja tööle kandideerimiseks vajalike dokumentide, ning ainevaldkonnaalaste teadmiste olulisust töömaailmas üldiselt;
- 8) teab ainevaldkonnaga seotud elukutseid ja ameteid ning mõistab nende töö väärtust tööturul.

Gümnaasiumi õpitulemused on fikseeritud GRÕK lisa 1 peatükis 2.1.3 ja need on järgmised: gümnaasiumi lõpuks õpilane

- 1) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide järgi;
- 2) valib suhtluskanaleid ja väljendusvahendeid, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilistest kaalutlustest;
- 3) oskab tekstide loomiseks leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada eri laadi teabeallikaid;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, oskab luua ning analüüsida eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 5) analüüsib ja hindab kriitiliselt avalikke teste ning tunneb tekstide mõjutusvahendeid;

¹ Vt elektroonilisest Riigi Teatajast <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021> (25.9.2015).

6) oskab kasutada keelekäsiraamatuid tekstide koostamisel ja korrigeerimisel.

Sellest lähtuvalt mõõdetakse uuringus järgmisi parameetreid, mis ülaltoodud oskusi iseloomustavad (sulgudes on viidatud õpitulemustele):

- 1) metalingvistilised teadmised (1);
- 2) sõnavara arendatus (1, 2);
- 3) kirjaliku keelekasutuse registri valik (2, 3, 5);
- 4) suulise teksti mõistmine ja info süstematiseerimine (1, 2, 4);
- 5) kirjaliku teksti mõistmine (1, 4);
- 6) õigekirja- ja õigekirjaallikate kasutamise oskus (1, 6);
- 7) eesti keele oskus tervikuna kui ülalmainitud osaoskuste süntees.

Kasutatav seitsmest ülesandest koosnev test on loodud spetsiaalselt uuringu otstarbeks. Testi on edukalt kasutatud 2010. aasta uuringus. Et tulemused oleksid viie aasta tagusega võrreldavad, otsustati testi ülesandeid jätta muutmata. Esimesed kaks ülesannet keskendusid kirjakeele valdamise kontrollimisele, järgmised viis mõõtsid funktsionaalset keelekasutusoskust ning seitsmes ülesanne keskendus eesti keele struktuuri tajumise võimele.

Testis kasutati järgmist tüüpi ülesandeid.

Kirjakeeleoskust mõõtvad ülesanded

1. Sõnavaraülesanne – sõnavara valdamine - sõnade ja väljendite tundmine.
2. Õigekesksusülesanne – korrektuuriülesanne.

Funktsionaalset keeleoskust kontrollivad ülesanded

3. e-kirjale vastamine – oskus leida Internetist olulist teavet ning edastada ametiasutusele oma soov meili teel
4. Kuulamisülesanne – oskus kuuldut konspekteerida, eristada olulist ebaolulisest ning kuuldu põhjal küsimustele vastata.
5. Mittelinearse teksti mõistmine – tabelist info leidmine, küsimustele vastamine.
6. Kohmakalt esitatud sõnumi ümbersõnastamine – teate edastamine korrektses keeles, mõistetavalt ja sisu moonutamata.

Keele struktuuri tajumist kontrolliv ülesanne

7. Struktuuralse mitmemõttelisuse tajumise ülesanne – vastaja võime leida lausele võimalikke erinevaid tõlgendusvõimalusi.

Katseisikud sooritasid kõik testülesanded selleks spetsiaalselt loodud veebikeskkonnas internetiühendusega arvuti vahendusel. Et testi sooritamise aja ja tingimused valis iga osaleja ise, siis seati iga ülesande lahendamisele ajapiirang, mis jättis ainult minimaalse aja oma tulemusi sõnastike vm abivahenditega parandada. Abivahendite kasutamine ei olnud keelatud, vastupidi, testi juhendmaterjalid seda isegi soovitasid (vt Lisa 2). Keelekäsiraamatute kasutamine on samuti osa gümnaasiumi eesti keele õpitulemustest ja seepärast ei olnud seda põhjust keelata. Samas ühtki ülesannet spetsiaalselt sõnaraamatute kasutamisoskuse peale ei rajatud.

Uuringus kasutatud ülesannete tüübid, koos nende sooritamiseks antud ajalimiitidega on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Ülesannete tüübid koos ajalimiitidega

	Ülesanne	Tegevuse kirjeldus	Aeg (min)
1.	Õigekirja- ja õigekeelsusülesanded	Puuduvate kirjavahemärkide panemine, lünkade täitmine	10
2.	Sõnatähenduste tundmine	Ajalehetasemel võõrsõnade, harvaesinevate sõnade ja ilukirjandusstiili sõnade tähenduse esitamine, sünonüümid	10
3.	Ametliku e-kirja kirjutamine	Kindla soovi või küsimusega ametiisiku poole pöördumine	15
4.	Loengu konspekteerimine ja küsimustele vastamine	Videoloengu kuulamine ja konspekteerimine, küsimustele vastamine	7 3
5.	Mittelineaarse teksti mõistmine	Keeruka tabelite ja joonealuste märkustega teksti lugemine ja küsimustele vastamine	10
6.	Ümbersõnastamine	Kohmakalt esitatud info ümbersõnastamine	15
7.	Kahemõttelisuse tajut	Lause tähenduse ühestamine, sõnastuse muutmise teel	5

Testi sooritusi kontrollisid ja hindasid uuringurühma liikmed. Täpsed hindamispõhimõtted on kirjeldatud peatükis 5 iga üksikülesande tulemuste esituse juures. Testi kvantitatiivsed hindamistulemused olid aluseks tulemuste statistilisele analüüsile, mille põhjal sõnastati uuringu tulemused.

3. Uuringu protseduur ja kulg

Haridus- ja teadusministeerium kuulutas kõrgkooli esmakursuslaste eesti keele taseme uuringu hanke välja 2014. aasta suvel. Kuna töörühm oli 2010. aastal vastava uuringu läbi viinud, siis otsustati hankel osaleda. Hanketulemused selgusid septembris 2014, seejärel sõlmiti haridus- ja teadusministeeriumiga leping (1.10.14). Töö tegemiseks oli esialgu aega 1. veebruarini 2015, aga kuna uuritavaid ei õnnestunud mitmesugustel põhjustel piisavalt testis osalema motiveerida, pikendas HTM lepingu tähtaega 31.08.2015.

Uuring viidi läbi ajavahemikul 10. oktoober 2014 kuni 1. september 2015. Uuring läbiviimine jagunes kolme etappi. Kuna testid ja testimissüsteem olid eelmisest uuringust kasutada, siis uuringu esimeses etapis selgitati, kas varem kasutatud testi on võimalik uuesti kasutada ja kas testimissüsteem töötab korralikult. Selleks viidi läbi 10. oktoobrist 10. novembrini 2014 piloottest, milles osalesid eesti ja soome-ugri keeleteaduse esimese aasta üliõpilased. Piloottestist selgus, et ülesanded olid arusaadavad, nende sisu oli asja- ja ajakohane ja seega otsustati ülesanded muutmata jätta. Samade ülesannete kasutamine oli põhjendatud ka seetõttu, et see annab hea võrdlusaluse 2010. aastal läbiviidud testiga. Novembris 2014 koostati valim ja alustati uuringuandmete kogumist. Kuna üleskutsele testis osaleda reageerisid suhteliselt vähesed tudengid, otsustati uuringuandmete kogumist jätkata 2015. aasta kevadel. Uuringuandmete kogumine lõpetati aprillis 2015. Edasi järgnes andmetöötlus ja andmeanalüüs ja uuringukokkuvõtte kirjutamine.

Testiülesannetena kasutati 2010. aasta töörühma väljatöötatud ülesandeid, mis olid koostatud järgmiselt: ülesanded 1a, 1b, 2a, 2b – Krista Kerge; 3 – Kersti Lepajõe; 4, 7 – Martin Ehala, 5, 6; – Kadri Sõrmus.

Ülesannete hindamiskriteeriumid arutati töörühmas läbi ja otsustati kasutada sama hindamissüsteemi, mis edukalt toimis 2010. aasta uuringus. Kõigi ülesannete puhul võeti hindamisaluseks 100-palline skaala. Olenevalt ülesande iseloomust, kujunes tervikvastus mitme alaülesande tulemuse põhjal (vähimal juhul nelja alaülesande summana, maksimaalselt aga kuni 30 alaülesande summana. Esimesel juhul oli ühe alaülesande väärtus 25 punkti, teisel juhul ca 3 punkti). Funktsionaalse keeleoskuse ülesanded kuulusid valdavalt esimesse tüüpi, keelepädevust kontrollivad ülesanded teise tüüpi.

Testide elektroonilise keskkonna tehniline teostus telliti firmalt 5D Vision, mis on 2004. aastast tegutsenud elektrooniliste küsitlussüsteemide programmeerimisega (nende loodud on laialtkasutatud eFormular (www.eformular.com)).

Katseisikute värbamine avalik-õiguslikust ülikoolidest osutus suhteliselt keerukaks. Edukaks värbamiseks kasutati kontaktisikuid (dekanaatide ja osakondade sekretärid, õppejõud jne). Nõusoleku uuringus osaleda andis 209 esmakursuslast, tegelikult osales 187.

Testimine viidi läbi novembris ja detsembris 2014. Osalemise vähesuse tõttu oli vaja korrata testimist ka vahemikus 2015 veebruarist aprillini. Test tuli sooritada elektrooniliselt. Iga osalejale saadeti e-posti aadressile kiri, milles tänati teda nõusoleku eest, instrueeriti uurimise protseduuri kohta ja edastati personaalne link testimiskeskonnale. Testimiskeskonnas anti täpsemaid juhtnööre testi sooritamise kohta (vt Lisa 2. Uuringu sissejuhatavad tekstid). Testi võis igaüks sooritada endale sobival ajal ja kohas, kasutada võis kõiki abivahendeid, kuid testimisaeg oli limiteeritud, st ajalimiidi täitumisel salvestas süsteem vastuse sellisel kujul, nagu see hetkel oli ja suunas vastaja järgmise ülesande juurde. Testi lõpus olid küsimused sotsiodemograafiliste taustaandmete kohta. Valimi täpsem iseloomustus on esitatud järgmises peatükis.

Testide sooritusel jagati uuringu töörühma liikmete vahel hindamiseks laiali. Iga töörühma liige parandas need ülesanded, mille ta oli ise koostanud.

Ülesannete tulemuste statistiline analüüs toimus juunis 2015, analüüsitulemuste interpreteerimine, järelduste ja kokkuvõtte formuleerimine ning uuringuaruande koostamine augustis 2015. Uuringuaruande peatükkide mustandid on koostatud töörühma liikmete poolt järgmiselt: uuringu eesmärk ja metoodika kirjeldus, uuringu kulg ja valimi iseloomustus (Kersti Lepajõe); vormimoodustusoskuse, kirjekeele reeglite tundmise ja sõnavaratundmise tulemuste analüüs (Krista Kerge); kirjaliku pöördumise koostamise tulemuste analüüs (Kersti Lepajõe), suulise ettekande mõistmise analüüs (Martin Ehala); mittelineaarse teksti mõistmise ja teksti sisulise toimetamise tulemuste analüüs (Kadri Sõrmus), struktuurse mitmemõttelisuse tajumise tulemuste ja koondtulemuste analüüs ja kokkuvõtte (Martin Ehala, Kersti Lepajõe), ettepanekud emakeeleõpetuse arendamiseks (töörühma kollektiivne töö).

4. Valimi iseloomustus

Uuringu eesmärk oli ülikoolide esimese aasta üliõpilaste eesti keele oskusest ülevaate saamine. Tulemuste adekvaatseks hindamiseks on oluline arvestada asjaolu, et tegu ei ole juhuvalimiga. Kõige olulisem piirav asjaolu on see, et valimisse sattusid vaid need üliõpilased, kes ise selleks soovi avaldasid. Võib arvata, et need, kelle kogemus emakeeleõpetusega gümnaasiumi ajal ei olnud eriti positiivne, pigem ei soovinud uuringus osaleda. Seetõttu võib arvata, et tulemused on kõrgemad, kui need oleksid olnud juhuvalimi põhjal.

Tabel 2. Valimi jaotus kõrgkooliti

	Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Kõrgkool TÜ	82	43,9	53,2	53,2
TLÜ	37	19,8	24,0	77,3
TTÜ	7	3,7	4,5	81,8
EMA	1	,5	,6	82,5
EMÜ	25	13,4	16,2	98,7
EKA	2	1,1	1,3	100,0
Kokku	154	82,4	100,0	
Puudub:	33	17,6		
Kõik kokku	187	100,0		

Nõusoleku uuringus osaleda andis 209 üliõpilast, tegelikult sooritas testi 187 üliõpilast. Neist 33 jättis esitamata oma sotsiodemograafilised taustandmed. Seega on valimis andmed 154 testi sooritaja kohta. Seda on vähem, kui 2010. aastal, mil taustandmed olid olemas 241 esmakursuslase kohta.

Valimis on ülekaalus Tartu ülikooli üliõpilased, hästi on esindatud ka Tallinna ülikool ja Eesti maaülikool, alaesindatud on Eesti muusikaakadeemia ja Eesti kunstiakadeemia, ka Tallinna tehnikaülikoolist tahtnuks enam näha enam testisooritajaid.

Tabel 3. Vastanute jaotus erialavaldkonniti (Sots-1; Arst-2; Kasv-3; Hum-4; Reaal-5; Kunst-6; Õigus-7; Majandus-8)

		Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Erialavaldkond	Sotsiaalteadused	18	9,6	11,7	11,7
	Arstiteadused	6	3,2	3,9	15,6
	Kasvatusteadused	17	9,1	11,0	26,6
	Humanitaarteadused	45	24,1	29,2	55,8
	Reaalteadused	24	12,8	15,6	71,4
	Kunstiteadused	5	2,7	3,2	74,7
	Õigusteadus	38	20,3	24,7	99,4
	Majandusteadused	1	,5	,6	100,0
	Kokku	154	82,4	100,0	
	Puudub	33	17,6		
Kõik kokku		187	100,0		

Tabelist 3 nähtub, et nn pehmete erialade üliõpilased on testisooritajate hulgas enam esindatud. Humanitaarteaduste esindajaid on testisooritajate seas 29%, õigusteaduste esindajaid 25%. Liiga vähe on vastanuid arstiteaduste, kunstiteaduste ja majandusteaduste üliõpilaste puhul. See tähendab, et tulemused pole varasema uuringuga selles osas võrreldavad.

Testi sooritanutest on 32% mehed, naised on sooritanute hulgas 68% vastanuist. 2010. aastal oli testi sooritanud mehi 26% ja naised 74%. Meeste osalus testis on 2015. aasta uuringus kõrgem. Naiste teatav ülesindatus tuleneb ilmselt aktiivsemast eluhoiakust ja parematest humanitaarinete õpitulemustest. Vaatamata valimi soolise koosseisu kallutatusele, on meesüliõpilaste osakaal siiski piisav, et teha selle põhjal järeldusi soo mõju kohta teksti sooritamisel.

Tabel 4. Valimi sooline jaotus

		Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Sugu	Mees	49	26,2	31,8	31,8
	Naine	105	56,1	68,2	100,0
	Kokku	154	82,4	100,0	
	Puudu	33	17,6		
Kõik kokku		187	100,0		

Uuringus võisid osaleda nii eesti kui ka mõne muu emakeelega üliõpilased. Valdavalt andsid nõusoleku uuringus osalemiseks eesti emakeelega üliõpilased. 2010. aastal oli testisooritajatest vene emakeelega 5%, 2015. aastal 1,1%. Kuna vene emakeelega üliõpilaste esindatus on tagasihoidlik, siis saab eesti keele oskuse kohta teha järeldusi siiski eesti emakeelega üliõpilaste osas.

Tabel 5. Valimi jaotus emakeele põhjal

	Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Emakeel eesti	151	80,7	98,7	98,7
vene	2	1,1	1,3	100,0
Kokku	153	81,8	100,0	
Puudu	34	18,2		
Kõik kokku	187	100,0		

Ülikooli astumise aasta on oluline seetõttu, et uurimisrühm lootis saada andmeid just esmakursuslaste eesti keele oskuse kohta. Eeldasime, et 2014. või 2013. aasta oleks ootuspärane gümnaasiumi lõpetamisel. Andmed näitavad, et ajavahemikus 2012–2014 astus ülikooli 74% testi sooritanutest. Varasematest aastakäikudest on vaid üksikuid esindajaid. Ei saa täie kindlusega väita, et ajavahemikus 2012–2014 gümnaasiumi lõpetanud oleksid just kõik kindlasti esmakursuslased, küll aga on tegemist bakalaureuseõppe üliõpilastega.

Tabel 6. Valimi jaotus gümnaasiumi lõpetamise aasta järgi

		Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Gümnaasiumi	1985	1	,5	,6	,6
lõpetamise	1987	1	,5	,6	1,3
aasta	1992	1	,5	,6	1,9
	1995	1	,5	,6	2,6
	1998	1	,5	,6	3,2
	1999	1	,5	,6	3,9
	2004	1	,5	,6	4,5
	2005	5	2,7	3,2	7,8
	2006	1	,5	,6	8,4
	2007	1	,5	,6	9,1
	2008	1	,5	,6	9,7
	2009	3	1,6	1,9	11,7
	2010	7	3,7	4,5	16,2
	2011	15	8,0	9,7	26,0
	2012	17	9,1	11,0	37,0
	2013	44	23,5	28,6	65,6
	2014	53	28,3	34,4	100,0
	Kokku	154	82,4	100,0	
	Puudu	33	17,6		
Kõik kokku		187	100,0		

Testi sooritanutest astus 2014. aastal ülikooli õppima 57%, 2013. aastal 30%. 2010. aasta andmeil asus 2009. a ülikooli õppima 94% testi sooritanutest. Võrdlus on 2014. a kahjuks. Ei saa täie kindlusega väita, et kõik testi sooritanud oleksid olnud esimese aasta üliõpilased, tõenäoliselt on sooritajate hulgas ka teise või kolmanda aasta tudengeid. Siiski on 2010. ja 2015. aasta andmed võrreldavad.

Tabel 7. Valimi jaotus kõrgkooli astumise aasta järgi

		Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Kõrgkooli	1632	1	,5	,6	,6
astumise	1873	1	,5	,6	1,3
aasta	2009	1	,5	,6	1,9
	2010	2	1,1	1,3	3,2
	2011	7	3,7	4,5	7,8
	2012	8	4,3	5,2	13,0
	2013	46	24,6	29,9	42,9
	2014	88	47,1	57,1	100,0
Kokku		154	82,4	100,0	
Puudu		33	17,6		
Kõik kokku		187	100,0		

Enamik vastanuist oli astunud kõrgkooli esmakordselt, vaid 11 vastajat (88%) on varem ühe kõrghariduse juba omandanud. Viimastest 3 on lõpetanud TÜ ja 4 EMÜ.

Töölase tegevuse analüüs näitab, et 82% testi sooritanutest ei tööta. Kõige suurem on töölaselt hõivatute hulk teenindussektoris (9%) ja hariduses (3%).

Tabel 8. Vastanute jaotus töövaldkonna põhjal

	Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Töövaldkond	154	82,4	82,4	82,4
teenindus	17	9,1	9,1	91,4
haridus	6	3,2	3,2	94,7
põllumajandus	3	1,6	1,6	96,3
avalik haldus	2	1,1	1,1	97,3
tööstus	3	1,6	1,6	98,9
rahandus	1	,5	,5	99,5
kaubandus	1	,5	,5	100,0
Kokku	187	100,0	100,0	

Kokkuvõttes võib valimi iseloomustuseks öelda, et kuigi testisooritajaid oli vähem kui 2010. aastal (vastavalt 263 ja 187), on valim nii ülikoolide osas kui ka soolises tasakaalus ja ülikooli sisseastumise aasta lõikes esinduslik ja võrreldav 2010. aasta uuringuandmetega. Alaesindatud on

valimis arstiteaduste, kunstiteaduste ja majandusteaduste üliõpilased. Majandusteadused olid alaesindatud ka 2010. aasta valimis. Võib tõdeda, et valim on piisav analüüside tegemiseks ja testi eesmärkide saavutamiseks.

5. Uurimistulemused

A. Kirjakeeleoskus üldiselt

Nagu kõiki oskusi, nii kontrolliti ka kirjakeeleoskust väljaspool tekste ja osati ka etteantud tekstis samade ülesannetega mis 2010: kaks ülesannet puudutasid sõnavara valdamist (mõistmist, seostamist ja kasutuskonteksti) ning kaks õigekeelsuse tahke (sõnakasutust, õigekirja, grammatikat, teksti korrektset sidumist). Tulemusi kaaludes peaks silmas pidama, et tegemist on n-ö kriitilistele keelenditele keskendunud ülesannetega – ülesanded koostati teadlikult rasked ja paar üksiktulemust viitavad keelenormi muutusele². Seetõttu võib punktiskaalat kirjakeeleoskuses tavapärasest erinevalt tõlgendada – mitterahuldavaks tuleks pidada alla 25 p jäävaid tulemusi; edasi kasinaks, aga suhteliselt rahuldavaks alla 50 p jäävaid tulemusi; sealt edasi heaks alla 75 p jäävaid ja väga heaks 75 piiri ületavaid tulemusi.³ Muidugi väärib alla 50% tulemus siiski tähelepanu.

Ka loovkirjutises mõõtis õigekeelsust üks ülesanne (ülesande 6 ehk sõnumi ümbersõnastamise keelekülg 6b), mida on ka kirjakeeleküsimumste skaala usaldusväarsuse kontrollimisel arvestatud. Kirjakeeleoskuse plokis oli vähe neid, kes jätsid mõne küsimuse vastuseta, ja seega moodustavad kõik kirjekeeleoskuse küsimused koos ülesandega 6b Cronbachi alfa järgi usaldusväärse skaala.

Siinkohal analüüsitavate nelja ülesande keskmiseks tulemuseks kujunes 2015. aasta testis u. 63 punkti ja mediaantulemuseks 70 punkti 100-st ning seega on osalejate kirjekeeleoskus hea. Võrdlust pakub aasta 2010, kui samade ülesannete keskmine oli u. 60 ja mediaan 63 p ning tulemus rahuldav.

Ülesannete kaupa on kirjakeeleplokki tulemused esitatud tabelis 9.

Tabel 9. Sõnavara tundmine ja õigekeelsus 2015. Tulemuste ülevaade ja võrdlus aastaga 2010

	Ülesanne 1A Sõnakasutus (morfoloogia)	Ülesanne 1B Õigekeelsus	Ülesanne 2A Sõnavara üldine tundmine	Ülesanne 2B Harva sõnavara tundmine
N Vastanuid	187	187	187	187
Vastamata	0	0	0	0
Keskmine	75,12	54,8	71,0	50,75
Mediaan 2015	79,4	60,5	80,0	49
Hinne uurimuse kontekstis ⁴	Väga hea piiril	Rahuldav	Väga hea	Kasina piiril
Mediaan 2010	85,00	61,00	65,00	39
Hinne 2010	Väga hea	Rahuldav	Rahuldav	Mitterahuldav

² Tulemused on tagapool, kuid viitan siin võõrsõna *polügoon* õigekirjale, sõna *kuurort* käänamisele ja täiendiga lisandi ühildumisele (vt pikemalt osast 5.3.4).

³ Vt üldtulemuste hindekskaalat osas 6.2.

⁴ Vt kasutatud hindekskaalat ja selle põhjendust osas 6.2.

Tabelist on näha, et kahe uuringu vahele jääva viie aastaga on eesti kirjakeeleoskuse üldpilt ülikoolis paranenud. Ilmselt annab tunda see, et eestikeelsele tasuta õppele üleminek on suurendanud konkurentsi ja ülikooli pääsenud esmakursuslased on tugevama eesti keele oskusega (iseasi, kas ühiskonnale tervikuna tuleb kasuks, et palju enamatel jääb läbimata igal juhul rikastav ülikool). Siiski on ka teine võimalus – et kasvanud on arvutioskused ja enamikule kättesaadavamaks muutunud tekstitöötamise tugiprogrammid (keelevalik ja speller võisid osavamaid mõne küsimuse juures aidata).

Statistilisi seoseid kõigi testiülesannete tulemuste vahel võib vaadata osast 6.1.

Allpool tutvustatakse ülesandeid ning vaetakse tulemusi nii ülesannete kaupa kui ka üksikülesannete kaudu ilmnevaid probleeme esile tuues.

5.1 Sõnatähenduste tundmine ja sõnavara ulatus

5.1.1 Sõnavaraülesannete üldiseloostus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

2011. a põhikooli riiklik õppekava (PRÕK 2011)⁵ seab üheks üldeesmärgiks tagada lõpetaja valmisoleku õpinguid jätkata, mis on kirjakeeleoskusest mõeldamatu. Keele ja kirjanduse ainevaldkonna kava (samas, lisa 1) täpsustab, et lõpetaja tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasiõppimisel. Ehkki sõnavara eraldi esile ei tooda, on see keeleliste konstruktsioonide loomulik osa, mis annab grammatilistele struktuuridele tekstitähenduse ja mille alltähendusi toob omakorda esile konstruktsioon (tekst, selle lause ja fraas), kus sõna kasutatakse.⁶ Gümnaasiumi käibiv riiklik õppekava (GRÕK 2011) rõhutab, et eesti keele õppele pööratakse erilist tähelepanu. Keele ja kirjanduse ainevaldkonnas (samas, lisa 1) tuuakse esile, et keeleteadmised loovad teoreetilise aluse praktilise keeleoskuse arendamisele, mis peale kolme praktilise eesti keele kursuse toimub igas eestikeelses õppeaines. Ka mõlema õppekavaga taotletavad sotsiaalne ja kodanikupädevus, õpi- ja suhtluspädevus on otseselt kirjakeeleoskusega seotud ning eeldavad eriti sõnavarapädevust, mis aitab nüansseerida tekstidele kohast stiili. Stiiliga seostub omakorda oskus samu tähendusi sünonüümsetel viisidel väljendada ning võimalikku tähendust eri sõnade taga mõista. Ka argigrammatika vältimine nõudlikes tekstides seostub olukohase stiiliga.

Sellisel taustal ja võrreldavuse huvides säilitati siin analüüsitava testis 2010. aasta uurimuse kaks ülesannet, millest üks mõõtis sõnade ja väljendite tundmist lauseümbrusse sobivate sünonüümide leidmise kaudu ning teine üksiksõnade seletamise ja nende lausekasutuse näite toomise kaudu.

⁵ Õppekavakeskkonnas www.oppekava.ee leiab nii põhikooli kui ka gümnaasiumi riikliku õppekava lingi, mis mõlemad viivad kehtivatele versioonile Riigi Teatajas; ainevaldkonna „Keel ja kirjandus“ lingi leiab aga mõlema määruse teksti lõpuosast (link 1).

⁶ Vt nt Heete Sahkai (2011) doktoritööd „Teine grammatika: eesti keele teonimede süntaks konstruktsioonipõhises perspektiivis” teoreetilisi osi TLÜ E-aidas või Michael K. Halliday artiklit „On the matter and meaning: Two realms of human experience” (2005). – *Linguistic and Human Sciences* (2005, 1 (1), 59–82). Doi: 10.1558/lhs.2005.1.1.59 (8.09.2015).

Sünonüümide leidmise ülesandesse 2a kaasati sagedussõnastikust⁷ nelja sagedusjärgu käändsõnu, jagades sõnad järgmiselt: sagedad sõnad (3000 sagedasima sõna sagedusjärk), keskmiselt sagedad sõnad (sagedusjärk 3001–7000), harvad sõnad (sagedusjärk 7001–10 000) ja väga harvad sõnad (jäävad sagedussõnastikust välja).⁸ (Vt 5.1.2 sagedusjärkude arvestamise kohta hindamisel.) Sõnad-väljendid märgiti poolpaksus kirjas ning paluti asendada teise sõna või väljendiga, ilma et lause tähendus muutuks.

Ülesanne kõlas: *Asendage rasvases kirjas esiletoodud sõna või väljend teise sõna või väljendiga, ilma et lause tähendus muutuks.*

Sõnatähenduste tundmise ülesandes 2b paluti seletada poolpaksult esile toodud sõnade tähendust ja moodustada iga sõnaga üks mõttekas lause. Seletusoskuse puudumisel oli võimalik demonstreerida sõna kontekstitähenduse taju sobiva lausekasutuse kaudu. Kõik selle ülesande sõnad valiti suhteliselt harvimate hulgast, st sellised, mida viidatud sagedussõnastik ei kajasta.

Ülesanne kõlas: *Seletage järgmiste sõnade ja väljendite tähendust ja moodustage igaiühega üks lühike mõttekas näitelause (sõna võib kasutada mistahes vormis).*

Mõlemas ülesandes välditi nüüdisajal intuitiivselt kasutusvõõrana tunduvaid sõnu, s.o sellist sõnavara, mille tundmist ei saa ülikooli jõudnud noortelt eeldada. Õigeks loeti üks sobiv vastus – lauseümbruseta ülesandes 2b anti neid tihti mitu, harvem juhtus seda ette antud lauseümbruses (2a).

5.1.2 Sõnavaraülesannete hindamispõhimõtete ülevaade

Ülesandes 2a oli testi ajastamisetapis vajalikuks osutunud lühenduste järel 28 üksiküsimust, kus lauses esile toodud sõnale-väljendile tuli leida konteksti sobiv samatähenduslik asendaja. Sõnade-väljenditele leitud sünonüümide eest anti punkte vastavalt alussõna sagedusjärgule eesti kirjakeele sagedussõnastiku järgi (vt eespool): neid võis saada 2, 3, 4 või 5. Kaasati oma- ja võõrsõnu (suhe u. 3:2). Sagedusjärkude erinev kaal hindamisel mõõdab testiisikute sõnavara ulatuse erinevust, kuid detailsemalt saaks seda analüüsida vaid mahukamas testis, kus rühmad on esindusliku suurusega.

⁷ Heikki-Jaan Kaalep, Kadri Muischnek (2002). Eesti kirjekeele sagedussõnastik. Tartu: TÜ Kirjastus. Vt ka <http://www.cl.ut.ee/ressursid/sagedused/index.php?lang=et> (10.04.2009). Uuemat mahukat sagedussõnastikku ei saanud kasutada kahe uurimuse võrreldavuse huvides.

⁸ Nn loomuliku keelekasutuse uurimuses on selgunud, et haritud täiskasvanu kasutab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste moodustades u. kahe kolmandiku ulatuses eesti kirjakeele kõige sagedasema kasutusega sõnu (3000 sagedasima hulgast), kuid vajab teema arendamiseks tingimata u. 15-20% ulatuses niisugust sõnavara, mida sagedussõnastik ei hõlma. Vt Krista Kerge, Hille Pajupuu, Lexical richness in L1 and L2 oral and written use of Estonian. – Carmen M. Bretones Callejas *et al.* (toim.), Applied Linguistics Now: Understanding Language and Mind / La Lingüística Aplicada actual: Comprendiendo el lenguaje y la mente. Almería, Spain: Universidad de Almería, 2009, 173–182. Õpilaste sõnavara ulatust on mõõdetud veidi nõudlikumalt, lugedes väga sagedaseks 4000 sagedasimat sõna; vt Krista Kerge, Anne Uusen, Halliki Põlda, Teismeeva loovkirjutiste sõnavara ja selle hindamine. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 10 (2014), 157–175.

Kaasatud keelendid jagunesid järgmiselt:

- sagedasimad (2 p): *kuub, ekspert, plaanida ehk planeerida, protsent, köitma* (meeleliselt), *saalima* (liikumisena), kokku kuni 12 p
- keskmiselt sagedad (3 p): *kahevõitlus, munder, referendum, dikteerima* (piltlikult), (põse)-*sarnad, sadakond* (hulgasõnana), *kupatama* (liikumasundimise tähenduses 'ajama'), *spekulatiivne*, kokku kuni 24 p
- harvad (4 p): *diskreetne, ratsionaalne, import, pelg, kvantiteet, räbal lugu, sundimatu õhkkond*, kokku kuni 28 p
- väga harvad (5 p): *meelevaldne, sotti saama, ahtad* (väljavaated), *päevapiltnik, speктаakel, vohmima, kärneritöö*, kokku kuni 35 p.

Tõenäolisemalt võis maksimumiks kujuneda kuni 99 p; 100-ni viiv lisapunkt võidi anda, kui tervikus oli mitme küsimuse puhul mitu õiget lahendust, kuigi ülesanne sellele ei viidanud (ei palutud leida võimalikult mitut sünonüümi).

Ülesandes 2b tuli seletada tegusõnu (*lõõskama, võhmale võtma, küütlema*), nimisõnu (*kõneaine, kõnt*) ja omadussõnu (*lüüriline, krõbe, varmas, kirgas, tarmukas*) ning moodustada igaga neist mõttekas lause. Punkte oli võimalik saada ühe sobiva seletuse eest kuni 5 ja ühe mõtteka lause eest kuni 5. Kummagi küsimuspoole hindamisel kasutati variante 5 (sobiv), 2-3 (küsitav) või 0 punkti (sobimatu), st kaaluti kombinatsioone, nagu hea seletus ja sobiv lausenäide, hea seletus ja küsitav – nt võimalik ja samas ebaloomulik – lausenäide, hea seletus ja vale lausenäide jne.

5.1.3 Ülevaade sõnavara tundmise ja ulatuse keskmisest tasemest

Ülesannete 2a ja 2b soorituse eest koguti 2015. a keskmiselt 61,2 p, usaldusväärsem on 69 p mediaan. Eri laadi ja erineva sagedusastme sõnavara tundmist võib seega kokku pidada ligi heaks. Võrdlust pakub aasta 2010, kui samade sõnavaraülesannete mediaantulemus oli 52 punkti ehk rahuldav – tulemuste erinevuse põhjuste üle on eespool juba spekuleeritud (vt 5.1).

Kahest ülesandest on üldine sõnavara tundmine siinse skaala mõistes (vt 6.2) isegi pea väga hea: sünonüümiülesande 2a tulemuste keskmine on 71 ja mediaan 80 p. Mitterahuldava piiril on ülesandega 2b mõõdetud oskus harvemaid sõnu seletada ja aktiivselt lauses kasutada: keskmine on u. 51 ja mediaan 49 punkti. Siinses uuringus ei korreleeru sõnavara üldine ja harva sõnavara tundmine omavahel üldse ($r=-0,03$), ehkki oli aastal 2010 oli korrelatsioon ilmne ($r=0,44$).

Järgnevas kommenteeritakse kumbagi ülesannet eraldi.

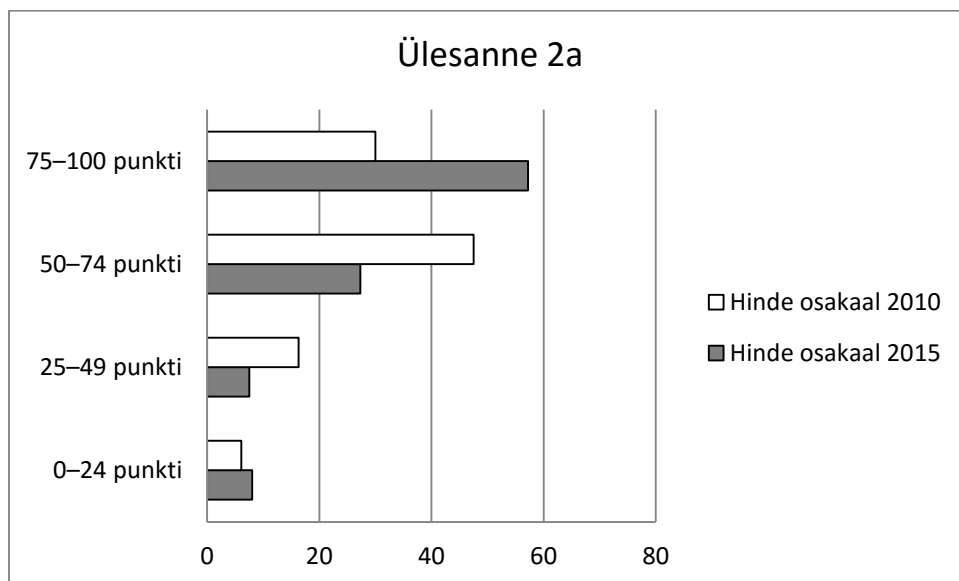
SÕNAVARA TUNDMISE ÜLEANDE 2A TULEMUSED

Sõnavara üldist tundmist näitava ülesandega, s.o eri sagedusjärku sõnadele lausesse sobiva samatähendusliku asendaja leidmisega saadi kenasti hakkama. Ülevaate sellekohase ülesande 2a tulemustest annab tabel 10, kus on ka punktitaseme kumulatiivse osatähtsuse võrdlus aastaga 2010.

Tabel 10. Sõnavara tundmise (sünonüümi või muu samatähendusliku asendaja leidmise) hinnete jaotus 2015 võrrelduna uuringuga 2010

	Vastuseid	Osa- tähtsus (%)	Kehtivaid vastuseid (%)	Kumulatii vne osatähtsus 2015 (%)	Kumulatii vne osatähtsus 2010 (%)
0–24 punkti	15	8,0	8,0	8,0	6,1
25–49 punkti	14	7,5	7,5	15,5	22,4
50–74 punkti	51	27,3	27,3	42,8	70,0
75–100 punkti	107	57,2	57,2	100,0	100,0
Kokku	187	100,0	100,0		

Nõrgaks või puudulikuks võib tabeli järgi pidada ligi 16% osalejate sünonüümitundmist – aastal 2010 oli selliste osakaal veidi suurem (22%). Rahuldaval või isegi heal tasemel on 25-30% vastajatest ning väga heaks võib raskete valikute juures lugeda ligi 60% tulemusi. Positiivselt sooritas on sünonüümide tundmise ülesande u. neli igast viiest osalejast. Graafiliselt illustreerib sünonüümide leidmise hindejaotust joonis 1, kus leiab ka võrdluse varasema uuringuga.

Joonis 1. Sünonüümide valdamine 2015 võrrelduna aastaga 2010

Jooniselt on näha, et praegu on paar protsenti enam neid, kes sünonüüme praktiliselt ei tunne – teisalt kinnitab ülesande 2b tulemus, et see on ilmselt juhuslik erinevus: eri sagedusjärgu sõnu oskas ülesandes 2b seletada ja kasutada 13% enam üliõpilasi kui aastal 2010 (vt allpool).

Üksikküsimuste analüüsi leiab tagapool osast 5.1.4.

SÕNAVARA TUNDMISE ÜLEANDE 2B TULEMUSED

Harva – 2002. a sagedussõnastikust väljapoolse, kuid igapäevaselt enam-vähem kasutusomase – sõnavara tundmises olid testi sooritajad, nagu esile toodud, suhteliselt nõrgad: keskmine 51 p,

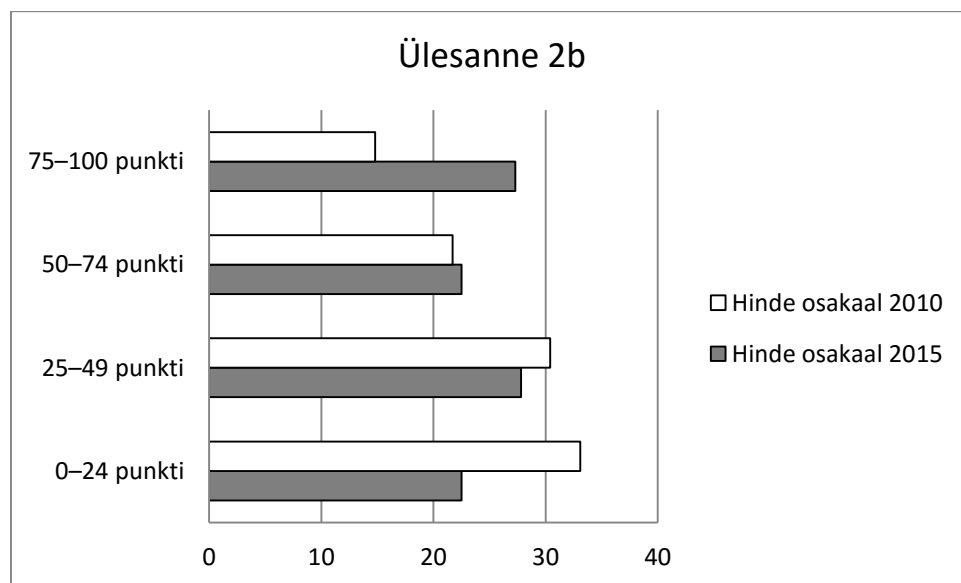
mediaan 49 p. Siiski ületab see 2010. aasta mediaantulemust olulise 10 punkti võrra. Ülesande 2b tulemuste jaotuse valimis leiab tabelis 11, kuhu on lisatud ka kumulatiivse punktitaseme võrdlus 2010. aastaga.

Tabel 11. Harvade sõnade seletamise ja lausekasutuse hinnete jaotus 2015 võrrelduna uuringuga 2010

	N	Osa- tähtsus (%)	Kehtivaid vastuseid (%)	Kumulatiiv- ne osatahtsus 2015 (%)	Kumulatiiv- ne osatahtsus 2010 (%)
0–24 punkti	42	22,5	22,5	22,5	33,1
25–49 punkti	52	27,8	27,8	50,3	63,5
50–74 punkti	42	22,5	22,5	72,7	85,2
75–100 punkti	51	27,3	27,3	100,0	100,0
Kokku	187	100,0	100,0		

Tabelist on näha, et ebarahuldavate tulemuste kumulatiivne osatähtsus on viie aastaga u. 13% langenud ja positiivseid sooritusi on harva sõnavara osas umbes pooltel valimi testiisikutel. Tulemus on rõõmustav, sest ülesanne 2b oli oluliselt mahukam kui 2a. (Vt üksikvastuste analüüsi 5.1.4.)

Hindetasemete protsentuaalset jaotust 2010. ja 2015. aasta võrdluses visualiseerib joonis 2.

Joonis 2. Harva sõnavara tundmine 2010. ja 2015. aasta võrdluses

Joonis markeerib selgelt, et väga heade soorituste osakaal on suurem, keskmisi tulemusi on enam-vähem võrdselt ja ebarahuldavaid erinevalt ülesandest 2a selgelt vähem kui 2010.

5.1.4 Ülevaade sõnavara tundmise kriitilistest juhtudest

Allpool vaadatakse mõlemat sõnavaratundmise ülesannet üksikküsimuste lõikes ja tehakse kohati ka kvalitatiivseid tähelepanekuid.

Ülesande 2a (sõnale-väljendile kontekstisobiliku asendaja leidmine) üksikküsimuste tulemused rõõmustavad isegi enam kui terviktulemus: mitmele sõnale oli enam kui üks inimene pakkunud sedavõrd harvu sünonüüme, et parandaja pidi vastust kontrollima seletussõnaraamatust ja leidiski selle sealt. Keskmiselt oli iga üksikküsimuse kohta õigeid vastuseid 133, mis andiski keskmiseks 71 punkti 100-st. Tulemus näib seda parem, et ülesanne mõõtis sõnavara valdamist ja ulatust koos, sisaldades võrdselt eri sagedusjärgude sõnu.⁹

28 sõna hulgas, millele sünonüüme otsiti, oli 5 sõna, millele aktsepteeritavaid vastuseid andis selgelt alla poole 187 vastajast (vt tabel 12). Paksus kirjas on need sõnad-väljendid, mis osutusid probleemseks 2010: toonasest seitsmest on praeguse viie kriitilise hulka jäänud neli.

Tabel 12. Sobiva samatähendusliku asendaja leidjate arv ja osakaal üksikküsimuste raskuse järjestuses*

Hinnang sobivate vastuste osakaalu järgi	Küsitud sõna	Sobivaid vastuseid		Sagedusrühm
		n	%	
TUNDMATU SÕNA:	kärner*	42	22	4
KRIITILINE RÜHM:	saalima*	67	35	1
	spekulatiivne (jutt)	91	49	2
	protsent*	92	49	1
	sadakond (poisihakatist)*	92	49	2
RAHULDAV RÜHM:	vohmima (puuvilja)	106	57	4
	meelevaldne (hinnang)*	109	58	4
	sarn	110	60	2
	dikteerima	114	61	2
	referendum	119	64	2
	planeerima/plaanima	120	64	1
	spektaakel	129	69	4
PROBLEEMITU RÜHM:	diskreetne (märkus)	135	72	3
	sundimatus õhkkonnas*	139	74	3
	ahas (ahtad väljavaated)	147	79	4
	munder	154	82	2
	ekspert	155	82	1
	ratsionaalne (lahendus)	155	82	3
	duell	157	84	2
	pelg	158	84	3

⁹ Sagedusrühmiti analüüsimiseks olid rühmad liiga väikesed ja testisoorituseks sobiv aeg ei oleks lubanud mahtu kasvatada.

LIHTNE RÜHM:	päevapiltnik	160	85	4
	kvantiteet*	161	86	3
	kõitma 'paeluma'	163	87	1
	sotti saama	167	89	4
	kuub	169	90	1
	import	169	90	3
	kupatas (minema)	171	91	2
	räbal lugu	172	92	3

* Tärn märgib 2010. a uuringus kriitiliseks osutunud sõnu-väljendeid

Unarusse näib vajuvat *kärner*, mis oli ülesandes ebatavalises ümbruses *kits kärneritöö peale võetud* (õigeid vastuseid 22%) – see vedas alt ka 2010. Ühe kriitilise sõna puhul tekitas mõlemal aastal probleemi ülesande kujundus: verb *saalima* oli lihtminevikus (*Siin saalis igasuguseid tüüpe*) ning 2015. a pakkusid pooled tähelepanematult sünonüüme nimisõnale *saal* (õigeid vastuseid 35%). Ehkki ülesannete väike valik kindlaid sõnu saab muidugi vaid osutada mingit laadi sõnastikulüngale kui probleemile, kurvastab, et üliõpilastele on püsivalt raskeks osutunud igapäevast mõtlemist mõjutavad *protsent*¹⁰ ning *spekulatiivne*¹¹.

Kuivõrd samas ei saa koostamisel aluseks võetud TÜ eesti kirjakeele aja- ja ilukirjandustekstidel põhinevat sagedussõnastikku absolutiseerida, arvatati tulemused 2010. a läbi ka sagedusjärkudele võrdset kaalu andes. Arvestades 2015. aasta paremat keskmist tulemust ja kvalitatiivset analüüsi, ei peetud seda sammu nüüd vajalikuks. Analüüs näitab, et intuitiivselt tavalisena mõjuvate sõnade tundmine, nagu neid ülesandesse valiti, ei sõltu nende sõnade kasutussagedusest sagedussõnastikuga hõlmatud allkeeltes: sobivate vastuste osakaalu ja testiüksuse sagedusrühma vahel korrelatsioon puudub ($r=0,05$) ja üliõpilaste sõnavara üldise ulatusega võib olla igati rahul.

Nagu tabelist ka intuitiivselt näha, ei mängi ka sõnade struktuuriline võõrus tulemustes otseselt kaasa: analüüsil puudus täiesti vastuste osakaalu sõltuvus küsitud sõnade omasusest-võõrusest ($r=0,00$). Nt sage ja kasutusomane sõna *protsent* on noortele raske, samas aga ei valmistanud enamikule raskusi ei suhteliselt harvem *kvantiteet* ega ainus harvimate sõnade rühma võõrsõna *spektaakel*. Muuhulgas osatakse üsna üldiselt sobivate omasõnadega asendada keelehooldes liigse sagedusega tähelepanu pälvinud *eksperti*. Siiski oodanuks asjaliku keelekasutuse sõnade *dikteerima*, *referendum* või sõnapaar *planeerima ehk plaanima* enamast tuntust kui praegune napp kaks kolmandikku.

Teises, harvade sõnade tundmise ja lausekasutuse ülesandes (2b) sai sõna kohta koguda kuni 10 punkti. Mitu punkti üksikvastuste keskmisena valimis saadi, see on järgnevas tabelis esitatud

¹⁰ PRÕK 2011 lisa 3 (matemaatika ainevaldkonna kava) järgi tunneb protsendi mõistet juba põhikooli II astme lõpetaja; vt osa 2.1.6 alt andmete ja algebra õpitulemusi). Sama kava läbivate teemade osa 1.6 rõhutab: "Faktidele toetudes hinnatakse keskkonna ja inimarengu perspektiive. Selle teema käsitlemisel on tähtsal kohal protsentarvutus", "Protsentaruutus .. käsitlemine võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest", "Protsentaruutus .. abil kirjeldatakse mitmekultuurilises ühiskonnas toimuvaid protsesse", "Meediamanipulatsioonide adekvaatset tajumist toetavad matemaatikakursuse ülesanded, milles kasutatakse .. protsentaruutusi" jne.

¹¹ Nt taotleb GRÕK 2011 keele ja kirjanduse ainevaldkonna kava (lisa 1) fakti ja arvamuse eristamist kui õpipädevuse tunnust.

sõnakaupa, liikudes lihtsamaks osutunud keelenditelt seletus- ja/või kasutusraskusi valmistanute suunas.

Tabel 13. Harvade sõnade tundmise ja nende lausekasutusoskuse määr 2015 võrrelduna uuringuga 2010

	N	Küsimuse keskmine punktisumma 10-st	Vastuse punkte võimalikust 2015 (%)	Vastuse punkte võimalikust 2010 (%)
võhmale võtma	186	7	70	70
lõõskama	185	7	70	50
kõneaine	186	7	70	50
lüüriline	186	6	60	60
krõbe	184	5	50	40
kirgas	186	5	50	40
küütleva	186	4	40	20
tarmukas	186	4	40	20
varmas ¹²	186	4	40	–
. kõnt	186	3	30	20

Nagu eespool mainitud, valiti ülesande küsimustes võrdlemisi teadlikult niisugused sõnad, mis – ehkki kirjakeele korpuse järgi väga harvad – tunduvad intuiitiivselt pigem tavalisena. Tulemused näitavad, et raskusi valmistavad objekti tunnustele osutavad poeetilised sünonüümid (ebaõnnestunud sooritustest on ainult nimisõna *kõnt* terminina kasutusel). Siiski tuleb möönda, et vahel kaotati küsimuse pooled punktid asjata – mõnigi pakkus mitu seletust, k.a suhteliselt haruldasemaid, kuid ei olnud lisanud lausenäidet, teisalt oli palju väga häid lausenäiteid, mille kõrval puudus küsitud seletus. Kuivõrd aga paaril inimesel oli väga hea lausenäite kõrval täiesti vastuvõetamatu ja asjakauge seletus, siis ei olnud eelnimetatud apsude korral võimalik mingit lisapunktide süsteemi tekitada. Siiski – kvalitatiivne pilt oli selgelt parem, kui tulemuste keskmine peegeldab, ning 10% parem ka 2010. a uuringu omast.

5.1.5 Hinnang sõnavara tundmise keskmisele tasemele ja järeldused emakeeleõpetuse jaoks

Sõnatundmise keskmine tase on testi piires hea. Suhteliselt nõrk on harvemate poeetiliste sünonüümide, peamiselt omadussõnade tundmine. Sõna *kärner* näib kahe järjestikuse testi järgi olevat vajunud unarusse. Kaasatud 11 võõrsõnast enamikku tuntakse ja osatakse kasutada vähemalt rahuldaval määral. Asjalike tekstide sõnadest, mille tundmise eest vastutab tegelikult pigem matemaatikaõpetaja, on kadunud raskus *kvantiteedi* sisu mõista, kuid püsib raskus *protsenti* mõtestada.

Kahest eespool analüüsitud ülesandest võib emakeeleõpetuse jaoks järeldada järgmist.

¹² 2010. aasta raporti tabelist on *varmas* välja jäänud.

1) Noorte sõnavara ulatus on üldiselt tavaline, kuid pooltele on probleemiks poeetiline sünonüümia. See ilmnes osati ülesande 2a tulemustest (*sadakond, saalima ja kärner*), kuid selgemini sellele probleemile osati orienteeritud ülesandest 2b (*krõbe, kirgas, tarmukas, varmas, küütleva, kõnt*).

2) Paremini tuntakse seda osa sõnavarast, millega emakeeleõpetuses tavapäraselt tehakse teadlikku tööd – siinkohal näiteks sõltumata sõna sagedusest ka võõrsõnu ja ligi pooli poeetilisest sünonüümidest. Võiks ehk järeldada, et väga teadlikult ja võimalikult individuaalselt tuleks töötada igasuguse sõnavaraga.

Uurimuse kontekstis tekib viimasele järeldusele kaks adressaati.

a) **Eesti keele ja kirjanduse ainetes** on toimunud väike nihe paremuse poole, kuid endistviisi tuleb teadlikult tegelda harva (poeetilisema) sõnavaraga. See ei pruugi tähendada sõnade aktiivsesse kasutusse võtmist, kuid tähenduse mõistmine ja sõna seostamine tavapärasemate väljendusvõimalustega on oluline. E-raamatute kasutuselevõtuga on tekkinud hõlbus võimalus iga tundmatu sõna tähendust kohe veebisõnastikest järele vaadata ja leid soovi korral koos näitega sellekohasesse õpifaili kopeerida – osas programmidest saab selle hetkega saata oma meilile või veebilehtedele. Sarnase võimaluse annab paberraamatut lugedes käepärane nutitelefon. Kui see võimalus on noorel juba olemas, tuleb ta suunata seda kasutama. Isegi kui enamikul ei teki vajadust leide koguda, tasub leksikaleidude fikseerimist aeg-ajalt kohustuslikus korras harjutada. See soodustab harjumust veebist tähendusi (ja koos sellega ju vormi) leida või kontrollida.

Isiklike sõnastikke on hea luua tabelina, kuhu pidevalt lahtreid lisada (algul sõna, seletus ja nt e-keskkonnas lugemisel kopeeritud kasutusnäide, hiljem kommentaar – näiteks ainevaldkond, teemaplokk, uued kasutusnäited vm). Tabeleid saab sortida iga veeru järgi ja nii tekib võimalus järjestada oma leide kord tähestiku, kord sõnaliigi, temaatika vm tunnuse järgi. Ka lubavad sellised individuaalsed nutisõnastikud üksteise sõnatundmist ja selle arengut eesti keele ja/või kirjanduse aineuurimusena mitmel moel üksi või kollektiivselt analüüsida (jälgida leksika arengut, eesti sõnavara muutusi, autorite sõnavalku suuremat-väiksemat eripära jm).¹³

b) **Kõigis ainetes** on tänapäeval oluline aine- ja keeleõppe ühendamine lõpetaja funktsionaalse kirjaoskuse nimel. Erimõistete õppimisel tuleks terminid ja nende tunnused seostada tavapärase üldkeele seletuse ja/või sünonüümidega (õpilase oskus ainemõisteid oma sõnadega seletada on ka konstruktiivse õppeviisi tunnuseid). Sellele juhib tähelepanu nt *protsendi* ja *spekulatiivse* ulatuslik püsiv sisuline võõrus üliõpilaste seas. Teisalt on kõigile ja paljudes (aine)kontekstides oluline opereerida ligikaudsusega (*sadakonda* tundis alla poole) ja mõista võõrsõnu, nagu *dikteerima* või *referendum*, mida mõistab u. 2/3. Punktis a) mainitud individuaalseid sõnastikke võiks soovitada ka isiklike ainesõnastikena, mille juurde on vajaduse tekkides alati lihtne naasta. Niisamuti saab neid seostada õpitava võõrkeelega ja omandada tabelitega manipuleerimise oskusi arvutiõppes. Peaasi, nii omaenda kui ka avalike sõnastike juurde saab nutiseadmes igal hetkel otsinguks tagasi pöörduda. Sõnastikke võib vajadusel (nt aine veebisõnastike piiratud korral) ühendada ja täpsustada aine e-õppe harjumuspärase osana jne.

¹³ Õpilaste sõnatundmist on enese ja kaaslaste jälgimise meetodil uuritud: vt Inga Korts Laur, Vähetuntud sõnavara tähtsus eesti keele ajaloolise rikkuse säilitamisel. Magistritöö. (Käsikiri TLÜ humanitaarteaduste instituudi eesti filoloogiasuuna arhiivis.) Tallinn: Tallinna Ülikool, 2015.

5.2 Sõnakasutuse oskus (vormide moodustus- ja kasutusoskus)

5.2.1 Sõnakasutuse ülesande üldiseloostus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

Sõnavara on grammatikast lahutamatu, sõnu tuleb tunda ja osata kasutada. Sõnakasutusoskuse tahud on muutevormistiku ja vormide funktsiooni valdamine, samuti grammatiliste seoste, nagu ühildumise ja sõltuvuse valdamine (rektsioonilaidendite kohustuslikkus ja vorm). PRÕK 2011 ja GRÕK 2011 lisade 1 järgi omandatakse grammatika põhikoolis. Gümnaasiumis seostub kõnealuse teemaga kogu pragune tekstikeskne õppeviis: sõnad on tekstis alati grammatiliselt laetud (kindlas vormis ja funktsioonis) ning saavad oma kontekstitähenduse grammatilisest konstruktsioonist, mille tõlgendust nad omakorda mõjutavad.

Sõna kasutusoskuse tahkude mõõtmiseks lausekontekstis koostati ülesanne 1a, kus ainsuse või mitmuse nimetavas või *ma*-tegevusnimes esitatud sõna tuli õigesti käänates-pöörates (sõnamuutmise oskus) panna etteantud lausekontekstiga sobivasse vormi (õige rektsiooni valik).

Ülesanne kõlas: *Lõpetage laused, kasutades sulgudes olevaid sõnu kohasel viisil.*

Ka eespool analüüsitud ülesandes 2b kontrolliti muu kõrval oskust sõnu lauses kasutada, kuid rõhk oli asetatud tähendusele: kui inimene ei osanud sõna seletada, võis ta demonstreerida, et kasutab seda mõttekalt minimaalses funktsionaalses kontekstis ehk lauses.

5.2.2 Sõnakasutusülesande hindamispõhimõtete ülevaade

Ülesandes 1a hinnati 7 üksikküsimust, kus sulgudes nimetavaliselt esitatud sõna või väljendit tuli kasutada õigesti käänatuna-pööratuna (vormimoodustus) ja lausesse sobivas vormis (vormi funktsiooni ja rektsiooni tundmine).

Kriitilistel vormimoodustusjuhtudel, kus argikeel korrektsest kirjakeelest tugevasti lahkneb (*aher, kordnik, mõru* ja vaegmuuteline kohakäänetes *tagaplaan*), anti kaks korda enam punkte kui muudel juhtudel. Vigaselt kirjutatud vorme ei loetud õigeks, v.a täiesti ilmne trükiviga.

Iga õige rektsioon (nt *panustama* kellele, *tuginema* millele, *alustama* mida millega, *põhinema* millel, *arvamus* millest või mille kohta) andis punkte võrdselt teistega.

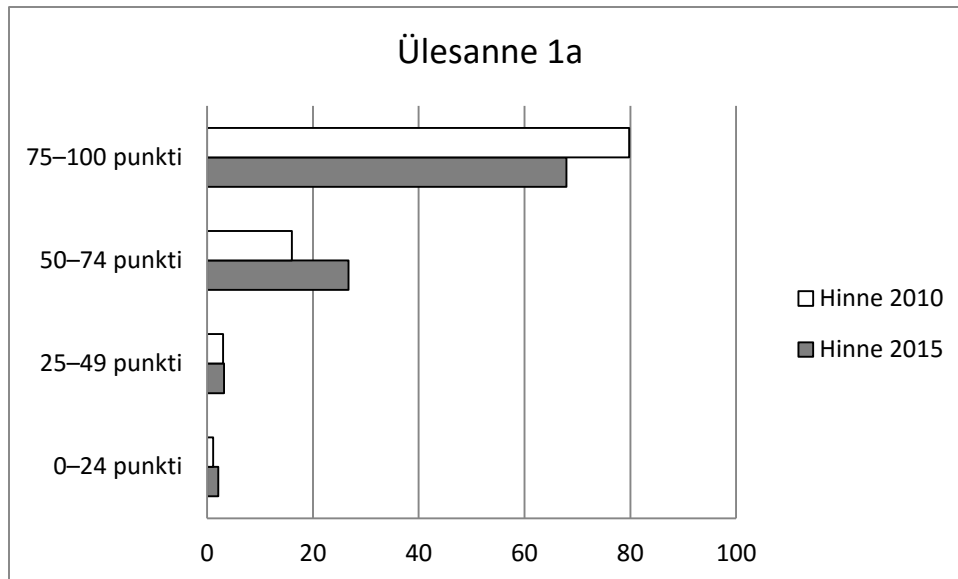
5.2.3 Ülevaade sõnakasutusülesande soorituse keskmisest tasemest

Sõnade kasutusoskuse ülesande 1a keskmine tulemus on siinse testi kontekstis suurepärase (mediaan 0,85). Hinnete jaotust valimis võib jälgida tabelis 13, kust leiab ka tasemete kumulatiivse osatähtsuse võrdluse aastaga 2010.

Tabel 14. Sõnade kasutusoskuse hinnete jaotus

	Vastuseid	Osa- tähtsus (%)	Kehtivaid vastuseid (%)	Kumulatii vne osatähtsus 2015 (%)	Kumulatii vne osatähtsus 2010 (%)
0–24 punkti	4	2,1	2,1	2,1	1,1
25–49 punkti	6	3,2	3,2	5,3	4,2
50–74 punkti	50	26,7	26,7	32,1	20,2
75–100 punkti	127	67,9	67,9	100,0	100,0
Kokku	187	100,0	100,0		

Tabelist on näha, et 2010. aasta hindejaotus oli üllatav, u. 80% on väga õnnestunud sooritusi. Praegu on ebaoluliselt (u. 1%) enam on vastuvõetamatuid ja nõrku töid, kuid käärid on väga heade tulemuste vahel – väga häid töid on 12% vähem kui viie aasta eest. Hindetasemete jaotumust aastatel 2010 ja 2015 on hea jälgida jooniselt 3.

Joonis 3. Ülesande 1a tulemuste jaotus

Otsekohe torkab silma, et võrreldes varasemaga ei ole grammatika valdamine sõnakasutuse osas paranenud (ehkki sõnatähenduste tundmine on), vaid samajagu nõrgenenud – kui sõnatundmise tulemused paranesid u. 10-15%, siis sõnakasutus on samavõrra nõrgem kui aastal 2010. Probleemi ei saa aga heade ja väga heade tulemuste jaotuse muutuses näha – kasinaid ja mitterahuldavaid tulemusi on endiselt vähe.

Sõnakasutuse oskus korreleerub kirjakeeleoskuse ploki kõigi muude tulemustega oluliselt (kaheasuunaline seos, $p=0,000$), kõige tugevamini õigekeelsuse valdamisega ($r=0,63$), üsna hästi sõnatundmisega (ülesanne 2a; $r=0,44$) ning varasemast veidi enam ka harva sõnavara tundmise ja lausekasutusega (ülesanne 2b; $r=0,36$). Viimasega sarnaselt tugev ($r=0,36$) ja oluline ($p=0,000$) seos on sõnumi ümbersõnastamise ülesande keelilise küljega (vt ülesanne 6 tagapool).

Allpool vaadeldakse sõnakasutust üksikküsimuste lõikes ja esitatakse mõned asjakohased kvalitatiivse analüüsi tähelepanekud.

5.2.4 Ülevaade sõnakasutusoskuse kriitilistest juhtudest

Pea kõik ülesande üksikküsimused said 74-100% õigeid vastuseid ega vaja tähelepanu. Kõige vähem sai positiivseks lugeda sõna *aher* käänamistulemusi (64%; vt kommentaari all), järgnesid juba hea tulemuse andnud *kordnik* (74%), *mõru* (75%) ja *tagaplaan* (77%).

Kõik veatüübid sarnanesid 2010. aasta omadega.

Näiteks on ka nüüd näha, et kes veakriitilise sõna sisu ei tunne, see ei oska selle sõnastikuvormi isegi oletada. Näiteks ei olnud sõnapaar *aher veis* valimis mitte muudest enam veakriitiline, vaid pigem üldse võõras. Seda ilmestab vigade laad: *Mägilane karjatas oma *ahera veist, oma adraga veist, *aher/ahera *veisi, *aherat *veise/veisi, (ahtraid) *veisi* jms; u. 5% pakkus ühekordset karjumist märkivat homonüümi, mis aga rektsioonilt kontamineeriti *käratama*-verbiga, st **karjatas oma veisele / veise peale*. Endiselt on pakutud kavalaid kokkukirjutusi nagu *aherveist*. Muude sõnade käänamisel jäi paarikümne veaprotsendi sisse peamiselt levinud argivormistik (*mõruda, kordnikutele, tahaplaanile*). Mõne vea taga (*oletus põhineb gaktidel, alustan loengu naidisega*) võis oletada muud emakeelt.

Rektsioonivigu oli suhteliselt vähem ja need olid tavapärased, sh alaleütleva kasutusala laienemine (*arvamus mõrule šokolaadile*).

5.2.5 Hinnang sõnakasutusoskuse keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks

Kirjakeele vormimoodustuse tavakohane harjutamine on viinud tulemusele, millest kõrgemale ei ole tõenäoline jõuda – isegi olenemata sellest, et sõnakasutusülesande keskmine tulemus on 12% varasemast nigelam. Esiteks kasvab avalike argieeskujude hulk nii nõudlikes kui ka vaba suhtluse tekstides. Suulise suhtluse kõrval/asemel on üha enam kirjalikku e-argikeelt, mis hoiab soovimatud vormid n-ö pidevalt silma ees. Teiseks kasvab inimeste suhtlusingis pidevalt nende hulk, kelle emakeel ei ole eesti keel ja kelle kommunikatsioonivõimet samas harva kahandavad muutevead.

Põhikoolis jääb veakriitiliste muutevormide moodustamine alati aktuaalseks, kuid hindamisel (sh ametlike eksamite õigekeelsuse hindamisel) võiks muutevigadele kui kommunikatsioonis ebaolulistele ja muukeelsete hulgaga koos kasvavale probleemrühmale anda järjest vähem hindekaalu. Muidugi vajab selline samm avaliku tolerantsuse pidevat kasvatamist – ei saa soodustada vigu, mis tõenäoliselt kahandavad töövõimalusi (aga töö on standardkeel vältimatu¹⁴).

Endistviisi viitab sõnakasutuse grammatiline külg vajadusele õpetada ka harvemate sõnavara funktsionaalselt, sest vorm kaob koos sisuga (nt vt ülal *aher* või *veis*). Soovitus on seda olulisem, et harvade (eriti ilukirjanduslike) sõnadega on noortel ka sisulisi probleeme (vt 5.1).

¹⁴ Vt nt Krista Kerge, Keelekorraldus: kas ka täna? – M. Raadik, T. Leemets (toim.), Sõnaga mõeldud mõte. Pühendusteos Tiitu Ereltile. EKI toimetised 14, 67–75. Tallinn: EKSA, 2012.

5.3 Õigekeelsus (kirjavahemärgistus, algustäheõigekiri, kokku-lahkukirjutus, ühildumine, rektsioon, tüvekujud)

5.3.1 Õigekeelsusülesande üldiseloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

PRÕK 2011 ja GRÕK 2011 järgi (vt kummagi lisa 1) omandab õpilane juba põhikoolis õigekirjaoskuse ning arvestab seejuures kultuuris välja kujunenud keelekasutustavasid, gümnaasiumilõpetaja aga väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt.

Niisugusel taustal koostati õigekeelsusülesanne 1b, mis kujutas endast korrektuuriülesannet. Tekst on võetud Eesti Metsaüliõpilaste Seltsi kodulehelt¹⁵ – selles leidis ka originaalkujul ootamatult palju õigekeelsusvigu, kuid toimetuleku kontrolliks eemaldati sealt lausesisesed kirjavahemärgid ning tehti õigekeelsusdetailides muidki muudatusi (teksti lühendamise, asendus *varasügiseti* > **suve*ti jm eesmärgipärased muutused).

Ülesanne hõlmas otsesest õigekirja (võõrsõna kirja-pilt); süntaksi õigekeelsust (ühildumine, rektsioon ja lauseülene asendus) ning süntaksiga seotud õigekirja (kirjavahemärgid); nime, nimetuse ja pealkirja eristusega seotud õigekirja (algustäht ja jutumärgid); muutemorfoloogiat ja sellega seotud õigekirja (standardne käänamine ja apostroofi kasutus), kuid ka tuletisega seonduvat (järgarvu märkimine ja argituletise asendus standardsega). Korrektuuriülesanne ei sobi muidugi kõigile, sest ise kirjutades ei pruugi inimene teha neid vigu, mida ta teise tekstis ei märka, kuid loovkirjutiste kasutamine oli välistatud. Ise kirjutades oskavad inimesed õigekeelsuskriitilisi keelendeid vältida ja seda tüüpi tööde õigekeelsust olnuks raske standardselt hinnata.

Ülesanne kõlas: *Lisage puuduvad kirjavahemärgid (ka jutumärgid) ja parandage muu, mis kirjakeele mõttes on vigane (algustähe õigekiri, ülakoma kasutus, arvsõnade märkimine, kokku-lahkukirjutus, sõna kirja-pilt, kõnekeelsused, sõnavormi vead vm).*

Õigekeelsusoskuse teatud tahke näitab ka ülesanne 1a.

5.3.2 Õigekeelsusülesande 1b hindamispõhimõtete ülevaade

Õigekeelsusülesandes 1b anti igale veatüübile mingi kaal ja korrutati nii saadud tulemused vea esinemissagedusega. Näiteks andis iga lisatud koma 1 p, lisatud koolon aga 4, kusjuures kooloni asemel kasutatud mõttekriips, punkt ja teatud juhul ka semikoolon andis 2 p. Enamiku veatüüpide kaal oli 3-4 punkti, ainult erandliku tuletustüve parandamine tõi 5 p.

Paraku oli mitmekesisel vearohkes tekstis juba 2010. aastal tekkinud viga: tegelikult andis töö eeldatud 100 p asemel maksimaalseks tulemuseks 114 punkti. Võrreldavuse huvides kaaluti kogutulemus 100-ks ja üksiktulemused normaliseeriti vastava koefitsiendiga. Kvalitatiivses

¹⁵ Vt **Balti Metsaseltside konverents Leedus: "Endiste punaarmee territooriumite kasutamine"**.

<http://www.emeus.ee/moodul.php?moodul=CMS&Komponent=NewsFront&f=viewNews&id=29> (oli kontrollitult kättesaadav 12.02.2010, praegu annab aadress vastuseks „Õigused puuduvad“). Teksti algusosa on kasutanud ka Erika Rummel oma EES 2013. a kevadpäevade ettekandes, vt www.eeselts.edu.ee/www/v1/?download=Kevad2013_Rummel_Kas_gymn_annab_kirjaoskuse.pdf (28.08.2015).

üksikküsimuste vastuste analüüsis on aga tulemusi kirjeldatud tegelikest punktidest lähtudes (st normaliseerimata).

5.3.3 Ülevaade õigekeelsusülesande soorituse keskmisest tasemest

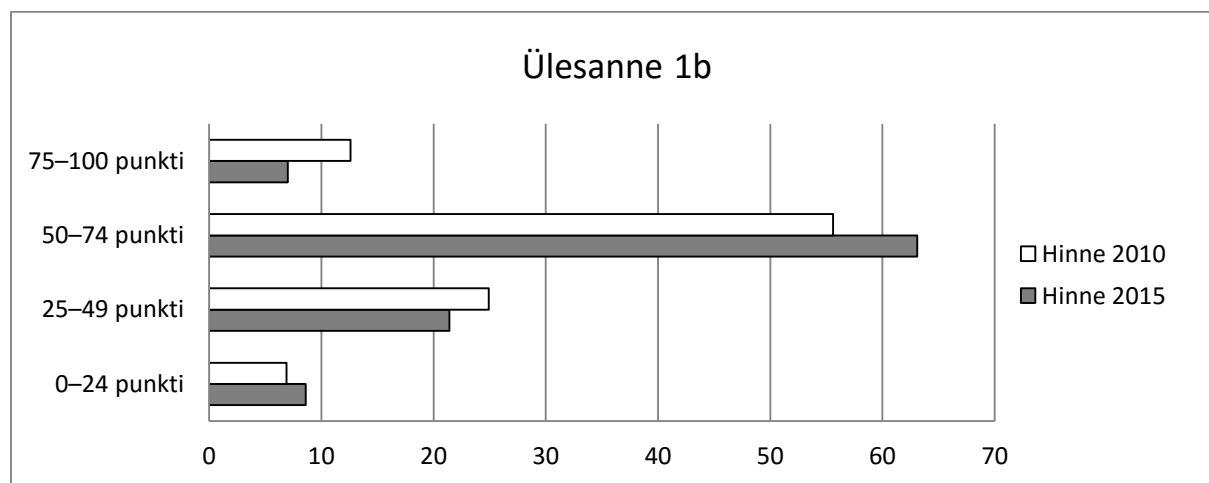
Õigekeelsusoskusega võib üsna mitmekesise ja raske ülesande 1b järgi olla igati rahul: keskmiseks tulemuseks kujunes u. 55 punkti 100-st, usaldusväärsem mediaan oli 61 p, mis on ka 2010. a tase.

Tabel 15. Õigekeelsusülesande 1b hinnete jaotus 2015 ja hindetasemete kumulatiivne osatähtsus võrreldes aastaga 2010

	Vastuseid	Osa- tähtsus (%)	Kehtivaid vastuseid (%)	Kumulatii vne osatähtsus 2015 (%)	Kumulatii vne osatähtsus 2010 (%)
0–24 punkti	16	8,6	8,6	8,6	6,9
25–49 punkti	40	21,4	21,4	29,9	31,8
50–74 punkti	118	63,1	63,1	93,0	87,4
75–100 punkti	13	7,0	7,0	100,0	100,0
Kokku	187	100,0	100,0		

Kumulatiivselt on nõrgemaid sooritajaid (kuni 49 p) praktiliselt samapalju kui aastal 2010: ligi 9% õigekeelsus vajab eritähelepanu ja üle viiendiku noori saab enam-vähem hakkama¹⁶. Harjumust teksti parandada vajame kõik – harjutada tuleks seda enam, mida vähem on loomulikkude korrektorisilma antud. Umbes 70% õigekeelsusega võib valimis igati rahule jääda.

Korrektuuriülesande tulemusi võrreldes aastaga 2010 visualiseerib joonis 4.

Joonis 4. Õigekeelsusülesande sooritustasemed aastal 2015 võrrelduna aastaga 2010

¹⁶ Seda lubab väita asjaolu, et parandusi nõudvas tekstis oli 7 lauset, lause keskmine pikkus ligi 19 sõnet ja eri kaaluga parandamist ootavaid keelendeid 40 ehk ligi kuus iga lause kohta ja mitmepunktiline kaal igal parandusel – ka korduvatelt juhtudel; vt täpsemalt 5.3.4.

Joonis näitab, et ebarahuldavaid tulemusi on lisandunud ebaolulisel määral ja rahuldavaid 3,5%. Väga häid tulemusi on praegu 5,6% varasemast vähem ning häid, kuid väga häid tulemusi kokku umbes samapalju kui aastal 2010.

Õigekeelsusülesande 1b tulemused korreleeruvad kahesuunalisena oluliselt ($p=0,000$) teiste kirjakeeleoskuse ülesannetega: suhteliselt tugevasti sõnakasutuse ülesandega 1a ($r=0,63$), mis kontrollis käänamist ja rektsoonide tundmist, ning märgatavalt ka sõnatundmise ploki ülesannetega 2a ($r=0,54$) ja 2b ($r=0,42$). Märgatav on korrelatsioon tagapool tutvustatava loovülesande 6 – sõnumi ümbersõnastamise – keeletasemega, mida mõõdeti sisust eraldi.

5.3.4 Ülevaade õigekeelsusoskuse kriitilistest juhtudest

Õigekeelsusülesande tulemused on vägagi huvitavad.

Üksikvastuste keskmisi tulemusi (vt ka küsimustüüpe eespool¹⁷) iseloomustab tabel 16, kust leiab ka sobivate vastuste keskmise osakaalu võrrelduna aastaga 2010¹⁸.

Ülesannet võib pidada suhteliselt raskeks. Lauseid oli tekstis 7, igas ligi ca 19 sõna ja parandusi eeldati sooritajalt 40.

Nagu tabelist näha, püsivad probleemsetena ühed ja needsamad kriitilised küsimused. Niisuguses kontsentreeritult veaohtrikus tekstis võinuks kirjaoskamatu pakkuda suvalisi parandusi, mida aga ei juhtunud. mis on osati mõjutatud ülesande kujundusest. Kriitilisse alasse on lisandunud vaid oskamatus kokku kirjutada.

¹⁷ Kuigi ülesanne hõlmas õigekeelsuse selgeid alasid, ei olnud mõistlikus testiajas võimalik neid lisada määral, mis lubaks nõrgemaid ja tugevamaid piirkondi statistiliselt võrrelda – need olid esindatud ühe kuni kolme küsimusega.

¹⁸ Kvalitatiivse analüüsi osas 5.3.4, k.a üksikvastuste tabel koos 2010. a tulemustega, on kõik tulemused normaliseerimata, st protsendid on arvatud 114 võimalikust punktist. Sama iseloomustab 2010. a raporti tabelit 15.

Tabel 16. Õigekeelsusülesande 1b üksiküsimuste keskmised normaliseerimata punktisummad üksikvastuste paremuse järjestuses¹⁹ võrrelduna aastaga 2010*

	N	Võimalik maksimum	Keskmine punktisumma	Vastuse punkte võimalikust (%) 2015	Vastuse punkte võimalikust (%) 2010
Komade lisamine	186	11	10	91	80
Lahkukirjutuse lisamine	186	8	7	87,5	60
Järgarvupunkti lisamine	186	6	5	85	85
Koolonite lisamine	186	8	6	75	50
Rektsiooni parandus	186	3	2	66	66
Apostroofi kasutus	186	8	5	62,5	50
Argise tuletustüve parandus	186	5	3	60	60
Suurtäheks parandus	186	21	11	52	76
Kokkukirjutuse lisamine	186	20	8	40	65
Käänamisvigade parandus	186	6	2	33	16,5
Võõrsõna õigekiri	186	3	1	33	0
Jutumärkide lisamine	186	4	1	25	25
Sidumisvea parandus	186	8	1	12,5	12,5
Ühildumisvea parandus	186	3	0	0	0
Kokku		114 p	62 p		

* Raskeks osutunud küsimused on tabelis toonitud taustal.

Kommentaariks tuleb kohe nimetada, et kolmel ülesandesse kaasatud juhul on selgesti tegemist normimuutusega:

- 1) Täiendiga lisand noortel ei ühildu: **Eesti peaminister Andrus Ansipi kõne* (normingukohaselt *Eesti peaministri Andrus Ansipi kõne*) ei väärinud üliõpilastest peaaegu kellegi silmis parandamist ei aastal 2010 ega 2015 (keskmine 0 p, õigeid vastuseid u. 15%). Ühildumatus on testitud alal nihkumas argikeelest kirjakeelde.
- 2) Võõrsõna *kuurort* omastava nõrka astet märgib õigesti 2,7% vastajatest; ülejäänud normingut ei tunne ja käänavad seda võõrsõnade avatud tüübile omaselt ehk tsitaatainese sarnaselt tugeva *t*-ga (**kuurorti staatus* selmet *kuurordi staatus*). Kahjuks peitub see viga käänamise üldise teema alla ja võrdlus aastaga 2010 ei ole võimalik.
- 3) Võõrsõna *polügoon* kirjutab üle 2/3 noortest (üle 68%) valesti ehk ühe *o*-ga, st kujul **polügon*.²⁰ Tulemus on paranenud – 2010. aastal ei pidanud praktiliselt keegi ühe *o*-ga

¹⁹ Kuna hindamisvõtme järgi anti mõlemal aastal kuni 114 p, siis on üksiktulemused lähtudes 100 punktist hiljem testi osatulemuste võrdlemiseks kaalutud ja normaliseeritud.

²⁰ Normi kõikuvust näitab ka veebiotsing. Nt nimetava käände guugeldusel on kirjakeelse ja vigase kirja pildi tulemusi ligi võrdselt ehk 10 000 ühe *o*-ga ja 11 000 kahe *o*-ga juhtu). Tõsi, sagedase alalütleva puhul on normatiivne kirja pilt kuus-seitse korda sagedasem. (Muidugi on see vaid vihjeline kontroll, sest Google dubleerib lihtotsingul samu lehekülgi teadmata määral.)

kirjapilti vigaseks (keskmine tulemus 0 p). Sõna on avalikes kirjalikes tekstides suhteliselt harv. Siin kasutatud sagedussõnastikus sõna ei esine (jääb 10 000 sagedasima sõna hulgest välja), uues mahukas aja-, ilu- ja teaduskirjanduse tasakaalus korpusel põhinevas sagedussõnastikus (vt TÜ kirjakeele korpuse ressursid²¹) on seda 81 juhtu 15 mln sõne kohta.

Esimene ja teine esile toodud juht väärivad kindlasti lähiaastatel Emakeele Seltsi keeleteoimkonna tähelepanu, kolmas juht ehk lihtsalt tolerantset suhtumist – sagedaste võõrsõnade rõhusilbi ja rõhusilbipiiri kirjapildi (*mandariin, apelsin, ellips, elimineerima, fokuseerima* jms) jõuab koolis ära õpetada, paljusid elulistest keelekasutusolukordades ette tulevaid võõrsõnu aitab aga kirjutada vaid enesekontrolli harjumus.

Vigase kirjapildi *polügon* märkamine on üliõpilaste seas kasvanud viie aastaga nullist kolmandikuni, mis tähendab, et on küllalt palju neid, kellele ebastandardne kirjapilt võib olla asjalikus tekstis vastuvõetamatu, olgu siis ajakirjanduslikes või ametlikes tekstides. Teisalt võis sobivate paranduste kasvule *polügooni* ja mõnel muul juhul kaasa aidata arvuti: kui inimene valib teksti keeleks eesti keele, siis märgib speller ebastandardse keelendi veaks, kui aga kasutab automaatkorrektorit, siis parandatakse viga tema eest.

Argikeelsusega on üldiselt probleeme. Kui täiesti rahuldaval määral (60%) parandati üksikut argituletist *suveti*, siis nt argist käändevormi **ohtlikuid* ei märganud parandada pooled (vt ka *kuurordi* kohta käivat eespool). Väga vähesed – u. 10% – märkasid argikeelset sidendust ega tõmmanud kõrvallause küsiv-siduva asesõna ees maha asjatut *et'i* (*võib tunduda kummaline, [et] miks peaks metsamehi huvitama endine polügon*).

Ainult veerand osalejatest märkas teksti ebaloomulikku lauseülest sidumist, kus mitmuslik asesõna viitab tagasi ainsuslikule sõnavormile (algtekstis: ... *miks peaks metsamehi huvitama endine *POLÜGON. Aga *NEED on kaetud metsaga; vrd .. polügon. .. see on kaetud metsaga*²²).

Võrreldes aastaga 2010 on probleemseks muutunud kokku-lahkukirjutus. Halvasti tuldi toime just lahkukirjutuste parandamisega, nagu **kuurort linnas, *lõuna tipus, *militaar objekti, *metsandus seltsid* (veatüübi keskmine on langenud 25%). Ootamatult paljudele oli probleemiks *Valgevene* kirjapilt (vigu 19%-l).

Nimede-nimetuste ja pealkirjade märkimisega seoses tuleb mainida, et paljudel kriitilistel juhtudel on ka avalik keelekasutus halvaks eeskujuks – jutumärke ei kasuta kohati ETV, ametnike tekstides on õigusakti mitmesõnalise nimetuste suur algustäht tavaline, käänamisel liialdatakse apostroofiga jne. Avalikkuses kiiresti levinud veatüübina kahandaski keskmist punktisummat tugevasti jutumärkide puudumine pealkirja ümbert, nii et pealkirja jäi 103 inimesel lause sees märkima vaid algussuurtäht (*metsaseaduse § 43 *Riigimetsa majandamise korraldamine* selmet „Riigimetsa majandamise korraldamine”) – *metsaseaduse* kirjutas lause keskel suure tähega siiski vaid 3 inimest. Napilt üle poole punkte koguti nime ja nimekujulise käändumatu omadussõna eristamise eest – suurtäheks parandusi eeldas ülesanne 5 korral. Nt isegi *Eesti peaministri* suutis enam kui veerand osalejaid väikse tähega kirjutada. Nõrku vastuseid (0-2 parandust viiest) oli nime

²¹ <http://www.cl.ut.ee/ressursid/> (16.08.2015).

²² Ka selle küsimuse puhul tekkis 75% „need” tõttu kahtlus, et võib olla mingi ainsust lubav viitereegel, mida testi parandajad 1993. a süntaksiraamatust üles ei leidnud või mis on alles tekkimas.

märkimise osas siiski ainult u. 16% ja veatuid 32%. 1-2 viga tegi 52%. Häirivalt palju on ka apostroofi ületarvitust (*Druskininkai's* ja *Ansip'i*), mis iseloomustas ¾ testiisikutest.

Igati võib rahul olla järgarvu märkimisega, mis kipub argikeelest hetkel lausa kaduma, asendudes kuupäevades põhiarvuga.²³ Veel rõõmustavam on seis kirjavahemärkidega. Komade pärast punkte peaaegu ei kaotatud ja nende puudumine oli suhteliselt juhuslik, jättes mulje vea märkamise raskusest.²⁴ Keskmiste punktide järgi kasutas ¾ noori koolonit, mida oli võimalik lisada nii selgitava lauseosa kui ka järgneva loetelu ette, kuid kvalitatiivsel analüüsil on pilt pisut teine: mitte mingit märki ei lisanud kummalgi küsitud juhul 6%, 44% kasutas koolonit korrekselt ja mõlemal juhul, 50% asendas selle nõrgema märgiga (neist omakorda väike osa ühel juhul, st teine jäi märgita). Koma- ja kooloniparanduste omavaheline korrelatsioon on küllaltki tugev ($r=0,64$), koma ja apostroofi parandamise vahel on see vaid veidi nõrgem ($r=0,54$) ning koma ja järgarvupunkti paranduste vahel veel väiksem ($r=0,50$).

Verbi *osalema* reksiooni parandas enamik (66%). Väga hästi (ligi 90%) märgati asjatuid kokkukirjutusi, nt *mil konverents *asetleidis*.

5.3.5 Hinnang õigekeelsusoskuse keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks

Mitmekülgse raske õigekeelsusülesande kvalitatiivne analüüs juhib tähelepanu, et keskmine on (nagu alati) väheütle, sest puudulikke üksikvastuseid on valimis suhteliselt palju. See näitab teatavat ulatuslikku ebakindlust, olgu et inimese keskmine tulemus on rahuldav või enamgi. Õigekeelsuses vajavad gümnaasiumiõpilased individuaalset tähelepanu, sest tööks nõrgematega ei saa võtta hästi toimetulejate enamiku aega. Peatähelepanu peaks minema järjekindlusele ehk isikliku ebakindluse ületamisele. Kasuks tuleks, kui avalikele levinud vigadele aeg-ajalt tähelepanu juhtida ja soovitada noortel analoogilisi leida – seda saab teha mõne tunnialguse minutiga.

Üldistest üksikvigadest vajab selgelt enam tähelepanu teksti sidumine, olgu küsimuses argine liitsidendi vältimine (*et* + küsiv-siduv lauseliige) või sõna ja tema asendaja vormiline ühildumatus.²⁵ Teine oluline tähelepanek on, et kõige halvemad tulemused on tekstimoodustusega enam seotud, kuna neid määrab kontekst ja sõnavalik: käänamisvead, sidumisvead, ühildumisvead, mõne sisult oluliseks osutuva võõrsõna käänamine ja õigekiri ning argisõnad ja -vormid nõudlikus tekstis. See toob esile, et noortelt tuleb arvutis tehtavate kirjatööde puhul ühtlasi nõuda spelleri kasutamist, mis omakorda nõuab harjumust *Läbivaatuse* töölaual keelevelikuid pidevalt määrata. Viimased tähelepanekud puudutavad nii eesti kui ka võõrkeele õpetajaid, kuid keeleveliku ja spelleri kasutus muutub harjumuseks vaid siis, kui kõik kolleegid noorte tähelepanu sellele võimalusele juhivad.

²³ Näited nagu *toimub 12 juuli* või *juhtus 2005 aastal* on üsna tavalised.

²⁴ See, et osa ei märka panna korrektuuri ajal komasid, ehkki tarvitab neid ise laitmatult, ilmnes nt 2009. aasta üleriigilise emakeeleolümpiaadi ajal – just poistele valmistas siis korrektuur raskusi sõltumata võistlustöö üldisest tasemest (vt Krista Kerge, *Võistlus ... emakeeleoskuses? Oma Keel*, 18, 66–76 – teema on jutuks lk-l 74.)

²⁵ Sidumisprobleeme on oma doktoritöös kirjeldanud Kersti Lepajõe. Vt Kirjand kui tekstiliik. Riigieksamikirjandite tekstuaalsed, retoorilised ja diskursiivsed omadused. *Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis*, 31. Tartu Ülikooli kirjastus, 2012.

Ka võõrsõnade puhul tuleb praegusi arvutivõimalusi meelde tuletada – nutiseadmed on muutnud enesekontrolli veebisõnastike abil lihtsaks ja kool peaks telefoni, tahvli ja rüperaali võimaluste kasutamise igas tunnis harjumuseks muutma.

Tingimata tuleb õigekeelsusõpetuse järelendusena arvestada ka ülesande 1a väga häid tulemusi, mis näitavad, et suhteliselt probleemituult on omandatud vormimoodustus.

B. Funktsionaalne keeleoskus

5.4. Kirjaliku pöördumise koostamine

5.4.1. Ülesande üldiseloostus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

Gümnaasiumi riiklik õppekava (2011) sätestab suhtluspädevuse kui suutlikkuse oma seisukohti põhjendada, arvestades suhtluspartneri ja -suhtlusolukorraga. Suhtluspädevusse kuulub ka oskus luua eri žanrites kirjalikke ja suulisi tekste. Suhtluspädevuse arendamise eest vastutab eelkõige emakeeleõpetus, aga loomulik on see, et tekstitöös osaleksid ka kõigi teiste ainete õpetajad. Riiklikus õppekavas on eesti keele õpitulemustes osas märgitud, et õpilane oskab luua eri liiki tarbetekste. Tarbetekstidest peab gümnaasiumilõpetaja tundma ja oskama koostada järgmisi tekstiliike: elulugu, avaldus, seletuskiri, taotlus, kaebus, kiri ja e-kiri. Eesti keele ainekava õpitulemustes nimetatakse, et gümnaasiumilõpetaja teab eri tekstide tunnuseid ja ülesehitusprintsippe, oskab leida, korrastada ning kasutada teavet kirjalike tekstide koostamisel, oskab valida väljendusvahendeid vastavalt suhtlusolukorrale.

Kõrgkoolide üliõpilaste eesti keele oskuse taseme uuringu 3. ülesanne keskendus eelnimetatud oskuste kontrollile. Ülesande tekst oli järgmine:

Olete äsja saanud Kodakondsus- ja Migratsiooniametist kätte oma uue passi ja ID-kaardi. Kodus avastate, et ID-kaardil on teie isikukoodiks ekslikult märgitud 38711122711. Teie sünnipäev on aga 11. novembril. Kirjutage Kodakondsus- ja Migratsiooniametile e-kiri, milles palute vea parandada. Aadressi leiate Kodakondsus- ja Migratsiooniameti kodulehelt.

Seega oli vaja Kodakondsus- ja Migratsiooniametile saata e-kiri, milles viidatakse tehtud veale ja küsitakse, mida tuleks teha, et uut ID-kaarti saada. Ülesanne mõõdab funktsionaalse lugemise oskust – tuli tajuda vea olemust, mis isikukoodiga eksimisel tehti. Lisaks mõõdab ülesanne suhtlussituatsiooni sobiva kirjutamise oskust, st kirjutaja pidi valima e-kirja vormi sobiva suhtlusstiili, mis oleks avalik-ametlik, aga samas mitte liiga formaalne nagu e-kirjas enamasti tavaks. Gümnaasiumilõpetaja infootsinguoskusi kontrolliti ülesande töökäsus leida Kodakondsus- ja Migratsiooniameti kodulehelt ameti meiliaadress. Kokkuvõttes mõõdeti ülesandega nii funktsionaalse lugemise, kirjutamise kui ka infootsinguoskusi komplekselt.

5.4.2 Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade

Saadetud e-kirjas hinnati nii kirja sisu, stiili kui ka vormistust. Ülesande eest saadav maksimaalne punktide arv oli 100. Sellest 50 punkti oli võimalik saada kirja sisu ja stiili eest, ülejäänud 50 punktiga hinnati kirja vormistust, kusjuures vormi eest saadavad punktid jagunesid järgmiselt: õige aadressi leidmine kodulehelt 10 punkti, pöördumise vormistamine 20 punkti, kirja teema nimetamine, viisakusvormelite, allkirja ja kontaktandmete olemasolu 20 punkti. Töö sisu osas hinnati vea ülesleidmist ehk seda, kas gümnaasiumilõpetaja tunneb isikukoodis sisalduva info järjestamise põhimõtteid. Migratsiooniametis tehtud eksimuse olemust tuli kirjeldada ja paluda vormistada uus ID-kaart. Maksimumpunktid said need, kes asjaolude selgitamisele lisaks küsisid oma kirjas, mida tuleks edasi teha, kust saab kätte uue ID-kaardi, kas selle eest tuleb maksta jms. Sobilikuks stiiliks peeti asjalik-ametlikku, kuid mitte liiga formaalset kantseliitlikku keelekasutust. Näiteks võisid pöördumised varieeruda: *Lp Kodakondsus- ja Migratsiooniamet, Lp Mari Kask*, aga stiililt sobivaks peeti ka e-kirjas tavalist *Tere!* Viisakusvormelid võisid varieeruda *Lugupidamisega, Tervitustega, Tänades, Tänuga jms.* Heaks stiiliks peeti asjalikku ja korrektset keelekasutust, mis iseloomustab kodaniku ja ametiasutuse vahelist suhtlust. Ülesande soorituse õigekeelsust eraldi ei hinnatud. Olulisem kui õigekeelsus oli kirjutaja suutlikkus end eesmärgipäraselt väljendada. Pealegi võisid vead tuleneda kirjutamiskiirusest jms.

5.4.3 Ülevaade kirjaliku pöördumise koostamisest

Ülesande oli sooritanud kõik 187 testis osalenut. Suurem osa testisooritajatest – 75% tuleb e-kirja vormistamisega hästi ja väga hästi toime, st et esmakursuslased suudavad end e-kirjas arusaadavaks teha, oma probleemi adekvaatselt esitada. Puudulikuks võib pidada 15,5% sooritajate oskusi, nende tulemus jäi vahemikku 0–24. Nõrk tulemus oli ka neil testitegijail, kelle tulemus jäi vahemikku 25–49 punkti – neid oli 1,6%. Seega võib järeldada, et 17% üliõpilastest ei saa e-kirja kirjutamisega hakkama (tõenäoliselt on nende hulgas ka testi katkestanuid). Rahuldavalt toime tulevateks peeti testitegijad sooritustulemusega 50–74 punkti (8%).

Tabel 17. Kirjaliku pöördumise koostamise hinnete jaotus

	Sagedus	Protsent	Protsent puuduvateta	Kumulatiivne protsent
Punktid 0-24	29	15,5	15,5	15,5
25-49	3	1,6	1,6	17,1
50-74	15	8,0	8,0	25,1
75-100	140	74,9	74,9	100,0
Kokku	187	100,0	100,0	

Võrreldes 2010. aasta testimistulemustega, on alasooritajate arv kasvanud (vahemikus 0-24 punkti saanud oli 2010. aastal 7,6%, 2015. aastal vastavalt 15,5). Alasooritajate suurenemise põhjuseks

võib pidada ka asjaolu, et nii mõnigi jättis testi tegemise pooleli. Hästi sooritanute tulemus (75-100) on langenud – 86-lt 75-le protsendile. Põhjusi on keeruline esitada.

Tabel 18. 3. ülesande vastanute tulemuste jaotus

	2010	2015
0-24 punkti	7,6	15
25-49 punkti	1,5	2
50-74 punkti	4,9	8
75-100 punkti	85,9	75
Vastanud	261	187
Vastamata	2	0
Kõik kokku	263	187

Kirjas hinnati, kas ja kuidas oli vormistatud kirja aadress. Keskmine tulemus oli 7 punkti 10st, mis näitab, et infootsinguoskustega võib rahule jääda. Pöördumise vormistamise keskmine oli 17 punkti 20st võimalikust. Eksimused tulenesid ebamasti sellest, et pöördumine oli üldse ära jäetud. Teksti sisu vormistamisel saavutati keskmiselt 36 punkti 50st võimalikust. Viisakusvormelid – tänud, hüvastijätud, oma andmete märkimine andsid keskmiselt 14 punkti (20st). Osadel testisooritajatel viisakusvormelid puudusid või olid need siis vormistatud suhtlussituatsiooni sobimatult.

Tabel 19 . Üksikküsimuste tulemused 2015

	Vastuseid	Keskmine
Aadress	187	7
Pöördumine	187	17
Kirja sisu	187	36
Viisakusvormelid	187	14

5.4.4 Ülevaade kriitilistest veajuhtumitest

Kirja vormistamise osas oli vajakajäämisi aadressi kodulehelt leidmisega. Keskmine tulemus oli 7 punkti 10st võimalikust. Tulemus on täpselt sama võrreldes 2010. aasta tulemusega. See tähendab, et infootsinguga oskused pole paranenud ja infootsinguga ei saa siiski kõik üliõpilased

hakkama. Aadressiks pakuti näiteks *Lõuna; ei leia aadressi; Pärnu mnt 139*. Kirja teemat polnud asjakohaselt nimetanud vaid üks vastanu.

Pöördumise vormistamise eest oli võimalik saada maksimaalselt 20 punkti, keskmiselt saadi 17 (vt tabel 19). Tulemus on väga hea. 0 punkti said need, kes olid pöördumise vormistamata jätnud ja alustasid kohe kirjaga. Enamasti oli kasutatud e-kirjale kohast pöördumist *Tere!*, aga oli ka pöördumist *Lp. migratsiooniametnik* jms

Kirja sisuosa keskmine tulemus oli 36 punkti, mida võib pidada heaks tulemuseks. Kirja sisu osas on üksikuid puudujääke: näiteks pole piisavalt seletatud vea olemust. Näiteks:

Tere, Pöördun teie poole palvega parandada minu ID-kaardil ilmnenud viga.

Tere, Tegin Tallinnas Sõle tänava Kodakondsus- ja Migratsiooniametis omale uue ID-kaardi, kuid alles kodus avastasin, et ID-kaardil olev isikukood ei ole õige. Eksitud on ühe numbriga. Seega broneerisin kodulehe kaudu endale uue aja ning saate vea parandada.

Tervist. Sain äsja kätte oma ID-kaardi ja avastasin isikukoodis vea - minu sünnipäev on 11.11.1987 mitte 12.11.1987. Palun väljastada mulle uus ID-kaart.

Viisakusvormelites eksiti kõige enam sellega, et puudusid kas vormelid või kirja kirjutaja allkiri. Stiilieksempliks peeti soovi *Päikest!*, mis ametlikus keelekasutuses mõjub kohatuna.

5.4.5 Hinnang soorituste keskmisele tasemele ja järeldused emakeeleõpetuse jaoks.

Kõrgkoolides õppivate esmakursuslaste tulemus lubab väita, et e-kirjaga tullakse heal tasemel toime. Muret tekitab on asjaolu, et 15% üliõpilastest ei saa e-kirja kirjutamisega hakkama, siinjuures tuleb tõdeda, et alasooritused tuleneb ka testi pooleli jätnute hulgast.

Emakeeleõpetuse osas pole tõenäoliselt vajadust e-kirjale kui tekstiliigile rohkem tähelepanu pöörata. Asja sisu suudavad testitud hästi edasi anda, küll aga vajab tähelepanu kirja kui tekstiliigi stilistiliste erisuste õpetamine.

5.5. Suulise ettekande mõistmine

5.5.1. Ülesande üldiseloostus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

2011. aastal kinnitatud uues gümnaasiumi riiklikus õppekavas on “Keele ja kirjanduse” ainevaldkonna kavas kuulamisoskuse kui keeleoskuse osapädevuse arendamine esile toodud teiste osapädevuste kõrval. Praegu kehtivale õppekavale eelnevas riiklikus õppekavas (kehtis 2002–2011) ei olnud funktsionaalse keelekasutuse eesmärgid eriti olulised. Toonane õppekava ei maininud suulise teksti mõistmist ühegi eesti keele ainekursuse õppesisus ega eesmärkides. Seega on kahe uuringu vahelisel ajal toimunud oluline muutus õppesisu ja eesmärkide mõtestamisel, mille tulemused võivad kajastada ka 2015. aasta uuringu tulemuste võrdlused 2010. aasta uuringuga.

Mõlemas uuringus kasutati testülesande tekstina Siim Kallase 2008. aastal peetud konverentsiettekande kuue minuti pikkust lõiku, mis on kättesaadav youtube'i keskkonnas aadressil <http://www.youtube.com/watch?v=3K7km1NJZm0>. Ettekanne keskendub majandus-surutise analüüsile. Testis on kasutatud ettekande algusosa, mis moodustab ühe sisulise terviku ja on mõistetav ja lõpetatud ka järgnevat kuulamata. Tekst sisaldab mõttearendust, loeteludena esitatud näiteid, järeldusi ja hinnanguid ning ühel juhtumil ka nii peent irooniat, et kuulajad sellele vaevu reageerivad (auditooriumi reaktsiooni on salvestisest kuulda). Et ettekanne on seotud konkreetse ajaloolise ja kontekstiga, mis 2010. aastal võis olla värskemalt meeles, kui 2015. aastal, siis testisime teksti enne 2015. a uuringut uuesti üliõpilaste peal, et hinnata, kas see on endiselt hästi mõistetav (iseäranis iroonia). Kontrolltestimine ei andnud põhjust karta, et tekst on kaotanud oma mõistetavuse – seitse aastat pärast ettekandmist.

Mõlemas uuringus pidid testi sooritajad kõigepealt kuulama ettekannet, kusjuures ülesande juhendis soovitati neil teha selle kohta kirjalikke märkmeid. Ettekannet sai kuulata vaid üks kord, aeg selleks oli täpselt piiratud. Pärast kuulamist suunati vastajad järgmisele lehele, kus olid ettekande põhjal koostatud küsimused. Küsimusi oli kokku viis, eeldatavad vastused neile olid paari kolme sõna kuni ühe lause pikkused, neile vastamise aeg oli piiratud 3 minutiga.

5.5.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade

Suulise teksti mõistmise taset hinnati teksti põhjal koostatud küsimustele vastamise täpsuse järgi. Küsimusi oli viis, maksimaalselt oli võimalik ülesande eest saada 100 punkti. Eri küsimuste eest anti punkte erinevalt sõltuvalt küsimuse raskusest. Mõne küsimuse puhul sai punkte ka osalise vastuse eest. Vastuseid ei eeldatud täislause kujul ja nende õigekeelsust ei hinnatud.

Esimene küsimus oli *Mida või keda peetakse sageli vastutavaks kriiside puhkemises?* Tegemist oli faktiküsimus üsna ettekande algul esitatud selgele seisukohale, et kriiside puhkemises peetakse sageli süüdlaseks valitsust. Õige vastus (*valitsust* või *valitsusi*) andis 10 punkti, osalist vastust anda ei olnud võimalik.

Teine küsimus oli *Millised majanduses toimunud muutused on palju murettekitavamad kui majanduskasvu mõneprotsendiline vähenemine?* Selle küsimuse eest oli võimalik saada maksimaalselt 20 punkti või osalise vastuse puhul vähem. Vastus moodustus järgmistest osadest: *ettevõtete turuväärtuse langemine 50%* (5 punkti), *toodangu vähenemine 30-40%* (5 punkti), *ettevõtete sulgemine* (5 punkti), *realiseerimata kinnisvara* (5 punkti) või tervikvastusena: *väga suur ettevõtete turuväärtuse ja tootmise ja müügi langemine* (20 punkti).

Kolmas küsimus oli *Kui kaua võtab Siim Kallase arvates aega majanduskasvu taastumine?* Küsimuse täisvastus (*3-4 aastat, maksimaalselt 5*) andis 20 punkti, osalise vastuse eest sai punkte järgnevalt: *5 aastat* (5 p); *3-4 aastat* (10 p), *maksimaalselt 5 aastat* (10 p).

Neljas küsimus oli *Milline peaks maailmamajanduse bilanss olema selleks, et majanduse aluseks olev usaldus taastuks ja kui kaua usalduse taastumine Siim Kallase arvates aega võtaks?*

Küsimuse vastuse eest oli võimalik maksimaalselt saada 20 punkti, mis kogunesid kahest vastuse poolest: *varad ja kohustused peaks olema tasakaalus* (10 p), *mis võib võtta 7-10 aastat* (10 p).

Viies küsimus oli *Kuidas hindab Siim Kallas kunagi esitatud ideed muuta Eesti suureks finantsvahenduskeskuseks?* Tegemist oli küsimusega, kus Kallas väljendas väga õrna irooniat, mida polnud kerge tabada ja mis ka auditooriumis paljudele kaduma läks arvestades kuulajate tagasihoidlikku reaktsiooni sellele naljale. Küsimuse vastuse eest oli võimalik saada maksimaalselt 30 punkti, kui vastaja kirjutas otse, et Kallas suhtus ettepanekusse irooniliselt ja tõi välja iroonia põhjuse, mis väljendus viites Islandile, kus samasugune kava tõi kaasa suure läbikukkumise. 20 punkti oli võimalik saada lakoonilise vastuse *halvasti, mittesoovalt* vms eest, millest oli näha, et vastaja oli irooniat tajunud. 10 punkti oli võimalik saada neil, kes kordasid Kallase sõnu, et tegu oli hea ideega, kuid ei olnud irooniat mõistnud.

Analüüsid küsimuste olemust ja selle eest antavaid punkte tuleks pidada heaks tulemuseks 75 punkti – mis kujuneks umbes järgmiselt (1. küsimus - 10 punkti, 2. küsimus, - 15 punkti, 3. küsimus – 10 punkti; neljas küsimus 20 punkti ja 5. küsimus 20 punkti). Sellisel puhul oleks kuulaja kõigest enam vähem õigesti aru saanud, kuigi detailides on väikseid puudujääke või ebatäpsusi. Ülikoolis õppimiseks võiks eeldada ca 75 punktist või kõrgemat tulemust. Alla 40-punktiline tulemus aga näitab, et peale üksikute detailide on põhiline sõnum kaduma läinud.

5.5.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest

2015. aastal oli ülesande sooritanute keskmine punktisumma 38,9 punkti, 2010. aastal 53,9 punkti. 14-palline tagasilangus tulemustes on märkimisväärne, arvestades, et teiste ülesannete puhul olid 2015. aasta tulemused paremad kui 2010. aastal.

Kui analüüsida tulemusi tasemeklasside kaupa, siis ilmneb, et 2015. aastal on oluliselt vähenenud nende hulk, kes suutsid ülesande lahendada väga hästi ja nende hulk, kes ei suutnud ülesannet rahuldavalt lahenda (tulemus alla 50 % võimalikust). Keskmisel tasemel lahendajate hulk on langenud veidi (vt tabel 20).

Tabel 20. 4. ülesande vastanute tulemuste jaotus protsentuaalselt

	2010	2015
0-24 punkti	18,8	27,8
25-49 punkti	25,7	27,3
50-74 punkti	40,6	37,4
75-100 punkti	14,9	7,5
Sooritajate arv	261	187
Sooritamata	2	0
Valimi suurus	263	187

Nagu tabelist ilmneb, võib suulise ettekande mõistmise oskust pidada kõrgkooliõpingute jaoks täiesti vastavaks vaid 15% vastanutest 2010. aastal ja 7,5% 2015. aastal. Samas sai alla 50 punkti 2010. aastal 44% ja 2015. aastal 55% vastanuist, mis on üsna häiriv tulemus – üle poole ei suuda suulisest ettekandest talletada muud kui üksikuid detaile. Tulemused näitavad ka seda, et riiklikus õppekavas 2011. aastal võetud selgem hoiak funktsionaalse keelekasutuse, sealhulgas suulise teksti mõistmise arendamisele ei ole esialgu veel märgatavaid tulemusi andnud.

5.5.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumistest

Kui vaadata keskmisi punktisummasid üksikute küsimuste lõikes (vt tabel 21), siis kergeimaks osutus arvatult esimene küsimus, mille olid õigesti vastanud kõik 2010. aasta vastanud, sest keskmine hinne on ühtlasi maksimaalne võimalik, 2015. aasta keskmine on vaid 7 punkti.

Kõige keerukamaks aga osutus teine ülesanne, kus maksimaalsest 20 punktist õnnestus mõlemas uuringus saada keskmiselt vaid 6 ja 5 punkti – arvestades, et selle küsimuse maksimaalvastus kujunes nelja 5-punktilise komponendi summaga, siis ilmneb, et keskmiselt suutsid vastajad konspekterida ja meenutada vaid üht neist neljast. Siin ilmselt avaldub nõrk konspekterimisoskus, mistõttu üles suudeti loetelust märkida vaid üks tegur. Erinevus kahe uuringu tulemuse vahel on siin väikseim.

Kolmanda küsimuse eest saadi 2010. aastal keskmiseks 9 punkti kahekümnest, mis viitab sellele, et üldjoontes suudeti vastata õigesti, et taastumine võtab 3-4 aastat või kuni viis aastat, kuid täpse vastuse pakkujaid oli siiski suhteliselt vähe. 2015. aastal keskmine vastus taas kahe palli võrra madalam.

Veidi paremini oli vastatud neljas küsimus, milles maksimaalne punktisumma (20) kujunes kahest komponendist, Vastuste keskmine (12) näitab, et valdavalt suudeti talletada üks pool vastusest, kuid täisvastuse andjaid oli siiski rohkem kui neid, kes mõlemale vastuse poolele võlgu jäid.

Viimane küsimus näitas iroonia tajumise võimet (maksimum 30 punkti), mis omakorda eeldas maailma majandusuudistega väga üldist kursisolekut. Keskmine vastuse tase (16 p) näitab, et enamik ei olnud Kallase irooniat mõistnud (sel juhul oleks keskmine pidanud olema 20 punkti või kõrgem. 2015. aasta keskmine tulemus 10 palli näitab, et enamik ei suutnud sellele küsimusele üldse vastata.

Tabel 21. 4. ülesande üksikküsimuste keskmised vastused 2010 ja 2015

	2010	2015
Mida või keda peetakse sageli vastutavaks kriiside puhkemises?	10	7
Millised majanduses toimunud muutused on palju murettekitavamad kui majanduskasvu mõneprotsendiline vähenemine?	6	5
Kui kaua võtab Siim Kallase arvates aega majanduskasvu taastumine?	9	7
Milline peaks maailmamajanduse bilanss olema selleks, et majanduse aluseks olev usaldus taastuks ja kui kaua see aega võtaks?	12	10
Kuidas hindab Siim Kallas kunagi esitatud ideed muuta Eesti suureks finantsvahenduskeskuseks?	16	10

Üksikküsimuste analüüsi kokkuvõtteks võib öelda, et 2015. aasta testi sooritanud ei suutnud selle ettekande sisu adekvaatselt mõista. Kas põhjus on selles, et suulise teksti tajumise võime oli selles valimis nõrgem, või mängis rolli ka see, et teksti ajaline kontekst on tänapäevase noore kuulaja jaoks lihtsalt tundmatu (ettekande pidamise aastal olid vastajad umbes 12-aastased) ja seetõttu ei suutnud nad selle mõtet mõista. Üks ülesande lahendamata jätja kirjutas vastuse lahtrisse tagasisideks: *Ei suutnud tema juttu üldse jälgida. Absoluutselt ei pannud kuulama, see kuidas ta rääkis.*

5.5.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks

Suulise teksti mõistmise ülesanne tulemuse langemine 13 palli võrra kajastab ilmselt teksti aegumist, mis on selle mõistmise keerukamaks muutnud. Arvestades, et teiste osaülesannete tulemused ei ole langenud vaid pigem tõusnud, võib arvata, et põhjus on pigem teksti keerukuses kui selles, et ühes osaoskuses on vahepealsel ajal toimunud oluline tagasimineku.

5.6. Mittelineaarse teksti mõistmine

5.6.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

5. ülesandes paluti vastajatel etteantud tabeli põhjal vastata kolmele küsimusele. Keeruka tabeli ülesande eesmärk oli analüüsida, mil määral suudavad esmakursuslased tabelites leiduvat infot tõlgendada ja kui täpselt esitatud küsimustele vastata e gümnaasiumi õppekava üldpädevustest see suhtluspädevuse osa, mis puudutab oskust „lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste“. Mittelineaarsest tekstist info leidmine ja selle tõlgendamine on eluks vajalik oskus, kuna igapäevases elus tuleb kõigil graafikute ning tabelite tõlgendamisega hakkama saada.

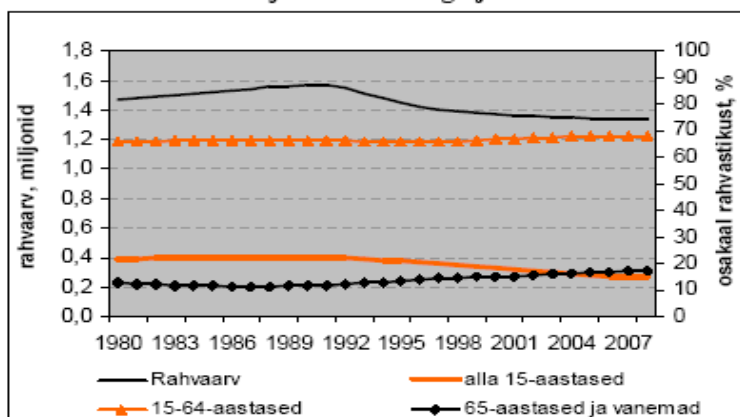
Juba põhikooli õppekavas pööratakse mittelineaarse teksti mõistmisele tähelepanu: 7.-9. klassi eesti keele ainekavas on nimetatud õpitulemus: „oskab pilttekste ja teabegraafikat lugeda ja tõlgendada.“ Kaudses seoses on ka õpitulemus „oskab keelekujundeid kasutada tekstiloomel, tunneb ära konteksti sobivad ja sobimatud kujundid“ ning „suudab sõnalist teksti seostada pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm)“.

Gümnaasiumi õppekava kohaselt arendatakse lugemisoskust „erinevate valdkondade tekstide lugemise, nende sisu analüüsimise ja kriitilise hindamise teel. Õpetuses jälgitakse, et käsitletavate tekstide raskusaste kasvaks vastavalt lugemisoskuse arenemisele, et oleks esindatud niihästi seotud (kirjeldavad, jutustavad) kui ka sidumata tekstid (tabelid, graafikud, loetelud jt)“. (1.7. Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine)

Mittelineaarsete tekstidega tegeletakse kursusel „Keel ja ühiskond“, mille lugemisosas pööratakse tähelepanu seotud ja sidumata tekstide (nimestikud, graafikud, tabelid jm) mõistmisele ja erinevatest allikatest info otsimisele, korratakse õigekirja ja õigekeelsusküsimusi. Kursusel „Teksti keel ja stiil“ harjutatakse eri tüüpi alustekstide sh ka mittelineaarsete tekstide põhjal kirjutamist, tõlgendatakse keeruka struktuuri ja eri modaalsusega tekste ning tõhustatakse teabeotsingu oskusi.

Uuringuülesandes kasutatav tabel on Sotsiaalministeeriumi kodulehelt. Tegemist on Statistikaameti koostatud tabeliga, mis kajastab Eesti rahvaarvu ja rahvastiku vanuselist jaotust aastatel 1980-2008 (vt joonis 5):

Joonis 1. Rahvaarv 1. jaanuari seisuga ja rahvastiku vanuseline jaotus, 1980-2008

Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalministeeriumi arvutused

Joonis 5. Ülesandes 5 kasutatud diagramm

5.6.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade

Ülesandes paluti vastata tabeli põhjal kolmele alaküsimusele. Küsimus esitati järgmises sõnastuses:

Joonisel 1 on kujutatud Eesti rahvastiku dünaamikat. Vastake joonise põhjal allesitatud küsimustele.

Kaks alaküsimust eeldasid arvulist vastust ning üks lühikest kirjeldust. Kokku oli ülesande eest võimalik saada 100 punkti. Vastuste hindamisel ei arvestatud õppija taustateadmistega ning neid ei olnud vaja ühelegi küsimusele vastamisel.

1. Esimene alaküsimus *Millal ületas eakate protsent rahvastikust laste ja noorte osakaalu?* eeldas arvulist vastust. Õige vastus *2005. aastal / pärast 2004. aastat* andis maksimaalse tulemuse – 25 punkti. 15-punktilise tulemuse said vastajad, kes olid aastaarvuks pakkunud *2004. aasta või 2006. aasta*. Teistsugused vastused punkte ei andnud.
2. Teine tabeliülesande alaküsimus *Kui suur oli 2008. aastal 0–14-aastaste osakaal rahvastiku koguhulgast?* nõudis esmalt tõlgendusoskust, kuna tabelis on vastava graafi juures sõnastus *kuni 15-aastaste koguhulk*. 25 punkti ehk suurima punktisumma sai vastuse *umbes 15% / 14-16%* eest. Vastajad, kes pakkusid täpselt *15 %*, said 20 punkti ning vastus *täpselt 14% või täpselt 16%* andis 15 punkti. Ülejäänud vastuseid õigekeelselt ei loetud ning nende eest punkte ei saanud.
3. Kolmas ülesanne *Kirjeldage joonise põhjal Eestis toimunud rahvaarvu muutusi* eeldas rahvaarvu iseloomustava graafi lahtikirjutust. Ülesande eest anti punkte vastavalt kirjelduse täpsusele ning korrektsusele. 50-punktilise tulemuse saamiseks eeldati, et esile on toodud rahvaarvu tõus v tipp hetk 80. aastate lõpul, rahvaarvu kiire langus 90. aastate

alguses, langusele järgnenud stabiliseerumine (langustendentsi aeglustumine). Lisapunkti andsid korrektsed arvandmed – rahvaarv v aastaarvud ning korrektne kirjakeel. Liase info eest punkte maha ei võetud.

5.6.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest

Ülesande sooritas 187 vastajat. Keskmine punktisumma oli 46 punkti. Vastanute tulemuste jaotus on esitatud tabelis (vt tabel 22).

Tabel 22. Ülesande 5 tulemuste jaotus

	Vastuseid	Osakaal (%)	Kehtivaid vastuseid (%)	Kumulatiivne osatähtsus (%)
0-24 punkti	38	20,3	20,3	20,3
25-49 punkti	60	32,1	32,1	52,4
50-74 punkti	57	30,5	30,5	82,9
75-100 punkti	32	17,1	17,1	100,0
Kõik kokku	187	100,0	100,0	

Nagu tabelist ilmneb, võib keeruka mittelineaarse teksti tõlgendamise oskust pidada kõrgkooliõpingute jaoks täiesti vastavaks 17,1 % vastanutest (32 vastajat). 57 vastanut e 30% said ülesandega üldjoontes hakkama (punktid 50-75), osaliselt tulid ülesandega toime 60 vastanut (punktid 25-49) e 32,1% ja 38 vastaja (20,3 %) tulemus on mitterahuldav (punktid 0-24). Üle 50 punkti ja enam sai 47,6% (89 vastanut) ja alla 50 punkti 52,4% vastanuist (98 vastanut).

Kui võrrelda mittelineaarse teksti tõlgendamise oskuse muutumist 2010. ja 2015. aastal, siis konkreetse ülesande analüüsi põhjal tuleb täheldada valimisse kuulunute oskuste mõningast langust. Vähenenud on vastanute keskmine punktisumma (2010. a 49 punkti; 2015. aastal 46 punkti) ja väga heade vastuste protsent (vrld 2010.a 19% ja 2015.a 17,1%) ning suurenenud mitterahuldavate vastuste osakaal (vrld 2010.a 15,6% ja 2015.a 20,3%); vähemalt rahuldava tulemuse sai 2010. a 83,7 % ja 2015. a 79,7% vastanutest.

5.6.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumitest

Ülevaade üksikküsimuste vastuste keskmisest on esitatud tabelis 20. Kõige paremini oli 2015. aastal vastatud esimene alaküsimus „*Millal ületas eakate protsent rahvastikust laste ja noorte osakaalu?*” (keskmise 14 p, vrld 2010. aastal samuti 14p). Teise alaküsimuse „*Kui suur oli 2008. aastal 0–14-aastaste osakaal rahvastiku koguhulgast?*” keskmiseks tulemuseks oli 2015. aastal

13 punkti (vrld 2010. aastal 15 punkti) (max 25 punkti). Küsimusele vastamine eeldas, et vastaja ei lähtu vaid tabeli allosasse märgitud aastaarvudest, vaid märkab tabeli pealkirja märgitud uuringu perioodi (kajastas ka 2008. aasta andmeid) ning suudab vastamisel arvesse võtta aastaid tähistavad märgid graafikul. Vastused „sellist informatsiooni ei saa diagrammilt välja lugeda“, „andmed puuduvad“, „joonis on väga halvasti loetav, ei ole aru saada, milline aastaarv käib millise punkti juurde“ või „ei saa aru, sest arvud ei lähe teljeühikutega kokku“ näitavad, et aastaarvu leidmine tabelist ei olnud kõikidele vastajatele jõukohane. Vastustes „ligi 0,3%“ on vastaja segamini ajanud inimeste arvu ja protsendi (vrld „u 0,3 miljonit inimest“).

Tabel 23. 5. ülesande üksikküsimuste keskmised vastused 2015

	Vastuseid	Keskmine 2010	Keskmine 2015
Millal ületas eakate protsent rahvastikust laste ja noorte osakaalu?	158	14	14
Kui suur oli 2008. aastal 0-14-aastaste osakaal rahvastiku koguhulgast?	158	15	13
Kirjeldage joonise põhjal Eestis toimunud rahvaarvu muutusi.	157	20	19

Kolmanda alaküsimuse eest saadi 2015. aastal keskmiselt 19 punkti (maksimaalne 50 punkti), mis on alla poole võimalikest punktidest (vrld 2010. aastal – 20 p). Alaküsimus eeldas vaid ühe graafi kirjeldust, kuid valdavalt anti infot mitte rahvaarvu, vaid rahvastiku koostise kohta.

Maksimaalse tulemuse saavutas näiteks järgmise vastusega:

- *Rahvaarv tõusis tasapisi, kuid stabiilselt 1980ndatest kuni 1992. aastani, mil oli rahva arvukus kõige suurem, küündides peaaegu 1,6 miljoni inimeseni. Pärast seda kasv peatus ning asendus järsu langusega: 1995. aastaks oli Eestis inimesi vaid 1,4 miljonit. Langus rahvaarvus jätkus järgnevatel aastatel, kuid polnud enam nii suur. 2008. aastal oli Eestis elanikke vaid natuke üle 1,3 miljoni.*

Tüüpiliseks eksimuseks oli, et vastaja keskendus rahvastiku vanuselise koosseisu kirjeldamisele:

- *1980. aastast alates on samm-saamult tõusnud 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal. Eriti hüppeliselt ajavahemikul 2001-2004. 15-64-aastaste inimeste osakaal on olnud 1980. aastast kuni 1998. aastani ühtlane, seejärel on hakanud ta tasapisi tõusma, ulatudes näiteks 2207. aastal 68ni. Rahvaarv on hakanud vähenema alates aastast 1992.*

-

- *Rahvastiku arv on langenud. Eakate inimeste osakaal on kasvanud. Alla 15-aastaste osakaal on jällegi languses. 15-64- aastaste osakaal on olnud pidevalt enam vähem ütlane. Eakad inimsed moodustavad suurema osa Eesti rahvaarvust.*
- *Joonisel välja toodud andmete põhjal võib väita, et rahvaarv on tõusnud 1990. aastani, kuid siis hakanud langema. langus on eelkõige tingitud alla 15-aastaste laste arvu vähenemisest. Tõusuteel on aga eelmainitud aastast alates 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal ning mingil määral ka 15-64-aastaste osakaal.*

Kirjelduses esitati väiteid, mida ei ole võimalik graafikust välja lugeda:

Peale iseseisvumist lahkusid eestist NSVL töölised ja sõjaväelased teistest riikidest. Peale seda on toimunud kindel ränne lääneriikidesse. Sündide arv vähenes peale 1995 aastat tänu rahvastiku vananemisele ja eelnevale immigratsiooni lakkamisele liiduvabariikidest.

- *Eesti rahvaarv saavutas oma statistilise kõrghetke 1991 aastal, vahetult pärast Eesti Vabariigi taasloomist. Uued majanduslikud olud ja rahvastiku väljaränne vähendasid oluliselt nii iivet, kui ka rahvaarvu. Suur oli väljaränne vastloodud Vene Föderatsiooni ja endistesse liiduvabariikidesse. 2004. aastal oli rahvastiku demograafia muutunud sedavõrd, negatiivse iibe tõttu, et 65 ja vanemate inimeste osakaal suurenes.*
- *Laste arv on tasapisi kahanenud ja pensionäride arv tõusnud, aga poleemikaks pole põhjust, sest pea 70% on tööeas inimesi.*

Sarnaselt 2010. aasta uuringus ilmnenu probleemile oli vähe täpseid vastuseid, milles piirduti küsitud rahvaarvu kirjeldamisega ning ei analüüsitud lisaks rahvastiku koostist või ainult rahvastiku koostist. Vastuste ebatäpsus viitav vajadusele õpetada vastama küsimusele väga täpselt, et vastus ei oleks ei napp, liiane ega ebatäpne.

Õigekirja aspektist eksiti vastustes enim järgarvu tähistamise ja kirjavahemärkidega.

5.6.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks

Mittelineaarse teksti lugemise oskus on vajalik oskus kõikide jaoks. Uuringus analüüsitud ülesande põhjal võib väita, et peaaegu pooled õpilased suudavad mittelineaarset teksti vähemalt rahuldavalt tõlgendada.

Emakeeleõpetus ei ole ainus õppeaine, kus õppijad mittelineaarsete tekstidega kokku puutuvad ja seega tuleks ka teistes ainetundides graafikute täpsele tõlgendamisele tähelepanu pöörata. Rõhutan tõlgenduse juures just täpsust, sest ligilähedaste vastustega sai hakkama 80% õpilastest.

Üldisema soovitusena tuleb lisada, et parema tulemuse saamiseks tuleb õppijatel töökäsku süveneda ning selgelt teadvustada, mida temalt oodatakse. Liiane tekst hägustab vastust, liiga napisõnaline vastus ei anna kinnitust, et õppija oskab küsimusele ammendavalt vastata.

5.7. Teksti sisuline toimetamine

5.7.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

6. ülesande eesmärk on hinnata kohmakalt esitatud info ümbersõnastamisoskust. Ülesanne baseerus autentsel tekstil, mille hakitud ja segasevõitu laused tuli ümber sõnastada sel moel, et info ei moonduks ning kogu sõnumi sisu saaks edastatud. Kuna ametliku sõnumi edastamiseks sobib vaid kirjakeele normile vastav keelekasutus, hinnati ka vastuste keelekasutust.

Kehtivast õppekavast seostub ülesanne nii teksti tõlgendamise, info edastamise kui ka kirja kirjutamise oskusega. (p 1.7.)

Ülesande täitmiseks vajalikud oskused saab õpilane erinevatelt kursustelt nagu „Teksti keel ja stiil“, milles tutvutakse keele erinevate kasutusvaldkondadega (argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel), suulise ja kirjaliku suhtluse erinevustega. Kursusel tegeletakse ka ametliku stiili, asjaliku keelekasutuse ja tüüpiliste stiilivigadega, analüüsitakse tekstide eesmärke, kasutuskontekste ja võrgusuhtluse keelevalikuid. Kursuse jooksul õpitakse sidusaid tekste looma ja oma teksti toimetama. Ümbersõnastamisoskuse ülesande täitmiseks vajalikke oskusi lihvitakse ka kursusel „Keel ja ühiskond“, mille vältel õpitakse kirjutama mitmeid tarbetekste, s.h ka kirja ja e-kirja.

Ülesandega seostuvad järgmised gümnaasiumi lõpetaja pädevused (2.1.3)

- 1) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide järgi;
- 2) valib suhtluskanaleid ning väljendusvahendeid, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilistest kaalutlustest;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, oskab luua ning analüüsida eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;

Seega peaks gümnaasiumilõpetaja suutma segasest tekstist olulise info eristada, tuvastama tegijad ning andma sõnumi sisu korrektselt ja tõeselt edasi.

Tekst, mida vastajad pidid korrigeerima, oli järgmine:

Seoses kvaliteediprojekti raames on palutud täita küsimustikuga Teie poolt tõusetunud vastukaja ja tagasisidega pidasime täna nõu Tellija poolsete uuringu läbiviijatega. Neile on edastatud Teie kommentaarid küsimustiku ülesehituse, sõnastuse ja arusaadavuse osas ning loodetavasti leidub järgnevas midagi, mis lihtsustab Teie jaoks küsimustiku täitmist.

Küsitluse tulemuste analüüsi põhjal ei tehta ei positiivne ega negatiivne hinnangut meie tegevusele vaid selle põhjal saab uurija teabe meie praegusest töö protsessidest ja oskab selle põhjalt omakorda

juhatusele ettepanekuid teha edasisteks parendusteks, mis võimaldavad meil ISO standardiseerimise edukalt läbida.

Küsimustiku vastuseid analüüsitakse nädalatel 45 ja 46 ning nädalatel 47 ja 48 võiksid toimuda koosolekud uurijad+osakond.

Töökäsk oli esitatud järgmises sõnastuses:

Sõnastage alltoodud kiri ringi nii, et tekstis edastatud info oleks selgelt ja loogiliselt väljendatud.

5.7.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade

Iga vastust hinnati kahes kategoorias. Kokku oli vastajatel võimalik saada 100 punkti. Sisu edasiandmise eest 50 punkti ja sõnumi vormi eest 50 punkti. Ülesannete hindamispõhimõtted ei muudetud võrreldes 2010. aastal kehtinud põhimõtetega.

Sõnumi sisu

Teksti sisulise adekvaatsuse hindamiseks analüüsiti, missugused mõttekäigud on vastaja edastanud.

Mõttekäigud, mille edastamise eest sai vastaja punkte:

- uuringüküsimustik sai vastukaja ning tagasisidet;
- peeti nõu uuringu läbiviijatega (uuringu tellijaga);
- uuringu läbiviijatele (uuringu tellijale) edastati kommentaarid;
- edastatakse küsimustiku täitmist hõlbustavat infot;
- küsitluse analüüsi põhjal ei anta asutuse tegevusele hinnangut;
- küsitluse analüüs annab teavet praegustest tööprotsessidest;
- küsitluse põhjal tehakse juhatusele ettepanekuid tööprotsesside parandamiseks;
- paranduste eesmärk on vastata ISO standardile;
- vastuseid analüüsitakse 45. ja 46. nädalal;
- ettepanek, et koosolekud uurijate ning osakonna osalusel võiksid toimuda 47. ja 48. nädalal.

Sõnumi vorm

Ülesande vormi hindamisel olid kõikidel vastanutel esialgu vaikimisi maksimumpunktid – 50 punkti. Iga ilmnenud keeleprobleem vähendas punktisummat 5 punkti võrra. Sama probleemi esinemisel uuesti punkte maha ei võetud. Vastajatele, kes olid teksti sõna-sõnalt maha kopeerinud, punkte ei antud.

5.7.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest

Tabel 24. Ülesande 6 tulemuste jaotus 2015

	Vastuseid	Osatähtsus (%)	Kehtivaid vastuseid (%)	Kumulatiivne osatähtsus (%)
0-24 punkti	45	24,1	24,1	24,1
25-49 punkti	13	7,0	7,0	31,0
50-74 punkti	43	23,0	23,0	54,0
75-100 punkti	86	46,0	46,0	100,0
Kõik kokku	187	100,0	100,0	

Ülesandele vastas kokku 187 vastajat. Tabeli põhjal võib väita, et teksti ümbersõnastamisega sai uuringus kasutatud ülesande põhjal hakkama 69% vastanutest. Neist väga hästi (75-100 punkti) lahendas ülesande 46 % ja rahuldavalt 23% (50-74 punkti). Vähem kui pooled punktides sai 31,1 % vastajatest. Neist 7 % suutis ülesande lahendada osaliselt (25-49 punkti) ning 24,1 % vastanutest ei saanud ülesandega hakkama (0-24 punkti), jättis ülesandele vastamata või kopeeris vastustelahtrisse esialgse teksti muutmata kujul.

Kui võrrelda tulemusi 2010. aastal tehtud uuringuga, siis võib väita, et üle poole punktides saanud vastajate hulk ja alla poole punktides saanud vastajate hulk on mõlema uuringu puhul üsna sarnane. 2015. aastal vastas 50–100 punkti vääriliselt 69% ja 2010. aastal 70,4% ja 0-49 punkti vääriliselt vastavalt 31% ja 2010. aastal 28,9 %.

Kui vaadelda sõnumi sisu ja vormi eristamist siis on näha, et sisu edastamisega sai väga hästi hakkama 23% ning keeleülesanne õnnestus väga hästi 13% vastajatest. Ebaõnnestunud vastuste hulk oli 2015. aastal märgatavalt suurem (23,5%) kui 2010. aastal (17,49 %), kuid ebaõnnestujate hulka kuuluvad ka vastamata jäetud või otse maha kopeeritud vastused.

Kokkuvõtvalt võib osaoskuste kohta öelda, et sarnaselt 2010. aastal läbi viidud uuringule said selle ülesande puhul vastajad sisu edastamisega paremini hakkama kui vastuse keelelise vormistamisega.

5.7.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumitest

Esmalt analüüsitakse teate sisu edastamise adekvaatsust. Veajuhtumite analüüs esitatakse lõikude kaupa.

I lõik

Sarnaselt 2010. aasta tulemustele tekitas esimeses lõigus enim probleeme detaili- ja inforohke esimene lause. Probleeme oli esitatud info mõistmisega:

- *Teie poolt täidetud küsimustikust, seoses kvaliteediprojekti raames, on tekkinud vastukaja uuringute läbiviijate vahel ning küsimustiku vastused lähevad edasisele uurimisele.*

Erinevatest vastustest tulid esile erinevad partnerid:

- *pidasime nõu küsitluse koostajatega*
- *pidasime täna nõu Tellija küsitlajatega*

... ning ootamatud tõlgendused ja lisandused:

- *Palume Teil sellega seoses kommenteerida küsimustiku ülesehitust, sõnastust ning arusaadavust.*
- *Teie poolt täidetud küsimustikust, seoses kvaliteediprojekti raames, **on tekkinud vastukaja uuringute läbiviijate vahel ning küsimustiku vastused lähevad edasisele uurimisele.***
- *Küsitluse tulemused jäävad anonüümseks ning need võimaldavad meil parandada ja täiendada küsimustikke.*
- *Küsitluste tulemuste põhjal tehakse vaid vastuvõttev hinnang, üritades edaspidi vastavalt ettepanekutele muuta küsitlusi paremaks.*

Ühes vastuses oli küsimustikule antud tagasiside muutunud küsimustikuks vastukaja ja tagasiside kohta.

- *Seoses kvaliteediprojekti raames palusime täita küsimustiku Teie poolt tõustatud vastukaja ja tagasisideme kohta.*

ja teises oli küsitlus saanud ka pealkirja:

- *Saadame teile selle kirja seoses teie poolt hinnatud küsitluse: Toote kvaliteedi tagasiside uurimus, koha.*

Keerukaks osutus info sõnastamine kantseliidivabalt.

- ***Palume anda tagasisidet meie küsimustikule seoses kvaliteediprojekti raames.** Kvaliteediprojekti **raames** palume Teiepoolset vastukaja ja tagasisidet.*
- *Seoses kvaliteedikontrolli küsimustikuga Teie poolt tekkinud vastukaja ja tagasisidega pidasime täna nõu Tellija poolsete uuringu läbiviijatega.*
- *saime Teilt asjakohast vastukaja ja tagasisidet. **Sellekohaselt** pidasime täna uuringu läbiviijatega*

Paremini õnnestus vastus neil, kes tegid lause mitmeks osalauseks.

- *Täitsite kvaliteediuringutega seoses küsimustiku ning saatsite meile selle kohta tagasisidet. Teie tagasisidele toetudes pidasime me nõu tellijapoolsete uuringu*

läbiviijatega ning edastasime neile teie kommentaarid küsimustiku ülesehituse, sõnastuse ja arusaadavuse kohta.

Mitmed vastused jäid sisult arusaamatuks või segaseks.

- *Tervist! Täna pidasime nõu Tellija poolt palgatud kvaliteediprojekti läbiviijatega seoses Teie poolt esile tõstetud vastukaja ja küsimustega.*
- *Pidasime täna nõu Tellija poolsete uuringu läbiviijatega Teie poolt tulnud tagasisidega, mis pärines täidetud küsimustikust.*

II lõik

Teises lõigus tekitas sarnaselt 2010. aasta uuringule segadust *ISO standardiseerimise* mõiste ja ses osas oli vastustes väga palju erinevaid väärtõlgendusi:

- *selle põhjal saab uurija teavet meie praegustest tööprotsessidest ja oskab selle põhjal omakorda juhatusele ettepanekuid teha edasisteks parandusteks, mis **võimaldavad meil ISO standardsemaks muuta.***
- *selle põhjal saab uurija teavet käimasoleva töö protsessidest ning oskab tänu sellele teha juhatusele ettepanekuid, et **ISO standardiseerimist paremaks muuta.***
- *kuidas tööd edaspidi tõhustada, et **ISO standardiseerimine edukalt läbida.***

- *Selle põhjal saame teha juhatusele ettepanekuid töö parenamiseks ning **ISO standardiseerumise** eduka läbiviimiseni.*
- *mis võimaldavad meil **ISO standardiseerimise** tegemise edukalt läbida*
- *mis võimaldab meil **ISO standardseks** teha*
- *Saadud teabe põhjal saab uurija teha juhatusele ettepanekuid **ISO edukaks standardiseerimiseks.***
- *esitatakse juhatusele omakorda ettepanekud paranduste läbiviimiseks, mis võimaldavad meil **standardiseerimist hõlbustada***

Probleeme tekitasid viitesuhted:

- *Uurija saab paremini aru meie tööprotsessidest ja saab selle põhjal teha **oma juhatusele ettepanekuid***

Raskusi oli paronüümide läbimine ja läbi viimine eristamisega:

- *Need parandused võimaldavad meil edukalt läbi viia **ISO standardiseerimise.***

... ja tegija määratlemisega:

- *Küsitluse tulemused ei anna hinnangut meie tegevusele.*

III lõik

Kolmandas lõigus tuli esile vähem küsitavusi ja probleeme.

Osa vastajaid jättis koosoleku aja määratlemata:

- *Küsimustiku vastused analüüsitakse nii pea kui võimalik (2015)*
- *Küsimustiku tulemusi analüüsitakse aasta lõpul 2015*

Vastamisel ei eeldatud, et vastaja peaks nädalate asemel nimetama kalendrikuu nimetuse vms, kuid mitmes vastuses oli siiski nädalate asemel kuu.

- *Küsimustiku vasutseid analüüsitakse novembri alguses ning kahel järgneval nädalal võiksid toimuda koosolekud....*
- *Küsimustiku vastuseid hakatakse läbi töötleva Novembri esimesel kahel nädalal*

Mõned vastajad olid lisanud ka täpsed kuupäevad.

- *Küsitluse vastuseid töödeldakse 2-16. novembrini ning tõenäoliselt alustatakse koosolekutega 16. novembrist.*

45.-48. nädalal toimuvaid tegevusi tõlgendati väikeste erinevustega (*nt analüüsitulemused saab teada pro vastuseid analüüsitakse*).

- *Küsimustiku vastuste analüüsid saab teada 45. ja 46. nädalaks (2015)*

Probleeme tuli ette ka väljendi *uurijad+osakond* lahtikirjutamisel. Mõnel juhul jäeti

etteantud tekst muutmata:

- *võiksid toimuda koosolekud uurija+osakond*

või interpreteeriti omal moel:

- *47. ja 48. nädalal toimuvad koosolekud, millest võtavad osa uuringu läbiviijad ning juhatus.*
- *47.-48. nädalal võiksid toimuda koosolekud **uurijate osakonnas**.*
- *47. ja 48. nädalal võiksid toimuda koosolekud uurjate ja **osakondale** vahel.*

Keeleprobleemid

Iga vastuse puhul hinnati ka selle keelelist korrektsust. Vastajatel olid esialgu vaikimisi maksimumpunktid (50 punkti), millest keelevea ilmnemisel punkte maha arvati. Ilmselgeid trükivigu veaks ei loetud (*nt osakondale vahel pro osakondade vahel jms*)

Enim esines vastustes kokku- ja lahkukirjutamise vigu (*Tellija poolsete, meie praegusest töö protsessidest; läbiviia; vastusteanalüüs*), ortograafiavigu (ISO standartiseerimine), morfoloogia- ja ühildumisvigu (*tagasisidemega; toimuvad uurimisosakonna koosolek;*), järgarvu märkimine

ilma punktita (47 ja 48 nädalal oleks hea, kui saaksid toimuda koosolekud, vastused analüüsitakse 45. ja 46 nädalal ning 47. ja 48 nädalal võiksid toimuda uurijate ja osakonna vahelised koosolekud.), vale või sobimatu sõna kasutamist (*tõustatud, tõusetunud* vastukaja; tehakse juhatusel ettepanekuid edasisteks *parendusteks*; analüüsi põhjal *ei tehta* ei positiivset ega negatiivset *hinnangut* meie tegevusele) jt sõnastusvigu: küsimused esitatakse ümber *nii, mis lihtsustab* Teie jaoks küsimustiku täitmist; osakonna koosolekud võiksid toimuda **47. ja 48. nädalatel** ja kirjavahemärgivigu.

5.7.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks

Ümbersõnastamisharjutuse eesmärk oli hinnata sõnumi lahtimõtestamise ning seejärel sõnastuse formuleerimise oskust. Tekst oli keeruline ja kantseliitlik. Vastaja pidi pöörama tähelepanu nii sisule kui ka vormile. Pooled vastajatest said ülesandega hästi hakkama, kuid suur oli ka ilma vastuseta või pooleli jäänud vastusega küsimuste hulk.

Ettepanek: teksti stiili lihvimine ja omaenda teksti korrektuur vajavad endiselt teravdatud tähelepanu. Oluline on juhtida tähelepanu kantseliitliku väljenduse vältimise vajadusele ning harjutada keerulisi sõnumeid lihtsalt, kuid täpselt edasi andma.

Tähelepanu tuleb juhtida teksti korrigeerimise üldreeglile – teksti korrigeerides võib algteksti muuta vaid nii palju kui vajalik, kuid mitte enam (6. ülesande kontekstis: koosoleku toimumisaeg, ISO standardiseerimise läbimine jms).

Vastuste juures tuleb tunnustavalt esile tõsta mitmes e-kirjas kasutatud pöördumisvormeleid:

- *Tere! Täitsite kvaliteediuuringutega seoses küsimustiku ning saatsite meile selle kohta tagasisidet.*
- *Lugupeetud..... Täname teid, et vastasite meie küsitlusele kvaliteediuuringu kohta ning andsite vajalikku tagasisidet.*

viisaka veebisuhtluse ilminguid:

- *Oleme tänulikud, et olite nõus vastama küsitlusele*

selgitavaid situatsioonikirjeldusi:

- *Palusime täita kvaliteediprojekti raames küsimustikku.*
- *Kvaliteediprojekti raames paluti Teil täita küsimustik, mille kohta esitasite täiendavaid küsimusi.*
- *Olete väljendanud meile oma muret seoses kvaliteediprojekti küsimustikuga.*

kirja päises teema eristamist, mis viitab varasemale ametikirjade koostamise kogemusele või heale ettevalmistusele ametkondlikuks kirjavahetuseks.

Teema: KÜSIMUSTIK

ning ühe kirja lõppu lisatud viisakusavaldust:

5.8. Strukturaalse mitmemõttelisuse tajumine

5.8.1. Ülesande üldisloomustus ainekava eesmärkidest lähtuvalt

Strukturaalse mitmemõttelisuse tajumise ülesanne mõõdab vastaja võimet leida konteksti poolt toetatud kõige loomulikuma interpretatsiooni kõrval ka lause teisi võimalikke tõlgendusi. Tavaolukorras ei ole selline oskus väga oluline, sest üldiselt määrab teksti või suhtlussituatsiooni vahetu taustainfo kõige loomulikuma tõlgenduse automaatselt. Harva, kui strukturaalne mitmemõttelisus tekitab tegeliku kommunikatsiooniprobleemi. Seetõttu ei mõõda antud ülesanne otseselt funktsionaalse keeleoskust vaid pigem võimet keele struktuurilisi võimalusi kasutada. Sellisena võib öelda, et antud ülesanne mõõdab eesti keele struktuuri kursusega taotletavat õpitulemust, mille kohaselt gümnaasiumi lõpetaja oskab keelenähtusi võrrelda ja nende üle arutleda.

Ülesande töökäsk oli sõnasta lause ringi nii, et tuleks ilmsiks selle kõik erinevad tõlgendusvõimalused. Töökäsku ilmestas järgmine näide: *Linnavalitsus tühistas rahahädas lasteaedadele mõeldud soodustused*. Tõlgendused: a) *Rahahädas linnavalitsus tühistas soodustused lasteaedadele*; b) *Linnavalitsus tühistas soodustused rahahädas lasteaedadele*. Ülesande sisuks oli kaks lauset, milles esimese puhul pakkus täiend erinevaid tõlgendusvõimalusi (*Eelmise Prantsuse vabariigi presidendi abikaasa tarkus oli tähelepanuväärne*), teisel juhul sõltusid tõlgendused mäarsõna asendist lausestruktuuris (*Kirjastused ei vaevu sageli avaldatu kvaliteeti piisavalt sõeluma*).

Tundes eesti keele struktuuri kursuse ja õigekeelsuse kursuse ainekava ja õppevara, ei ole selliste strukturaalsete mitmemõttelisuste analüüs emakeele aines õpetuse sisuks. Seega ei kajasta vastajate tulemused ilmselt eesti keele õpetuse taset nende koolis, vaid on tingitud pigem vastaja üldisest intelligentsist ja võimest keeleliste konstruktsioonide sisu analüüsida. Kaudselt võib seda olla mõjutanud eesti keele struktuuri õpetus aga võimalik et haridustase üldisemalt. Teisest küljest hõlmab harjutus ka lause transformeerimist selliselt, et see oleks tähenduslikult ühemõtteline. Seega võib öelda, et antud ülesanne mõõdab ühest küljest keeleliste küsimuste lahendamise intelligentsust, teisest küljest aga ka mõtte täpse väljendamise oskust lause transformeerimise teel.

5.8.2. Ülesande hindamispõhimõtete ülevaade

Ülesande koondhinne kujunes mõlema lause õigetele interpretatsioonidele antud punktide summana. Esimesel lausel oli kolm võimalikku interpretatsiooni (*Prantsuse vabariigi eelmise presidendi abikaasa tarkus oli tähelepanuväärne* – 25 p; *Prantsuse vabariigi presidendi eelmise abikaasa tarkus oli tähelepanuväärne* – 25 p; *Pra0ntsuse eelmise vabariigi presidendi abikaasa tarkus oli tähelepanuväärne* – 10 p). Kokku oli selle eest võimalik saada 60 punkti. Teise lause

puhul oli võimalik kaks tõlgendust, millest kumbki andis 20 punkti (*Sageli ei vaevu kirjastused avaldatu kvaliteeti kontrollima – 20 p; Sageli avaldatu kvaliteeti ei vaevu kirjastused piisavalt sõeluma – 20 p*). Nagu teistegi ülesannete puhul, võis ka 7. ülesande eest saada kokku 100 punkti. Ka selle ülesande puhul võib pidada heaks sellist vastust, mis on 75 punkti või enam. See tähendab, et vastaja on suutnud mõlema lause puhul leida kaks erinevat interpretatsiooni ja need täpselt ja ühemõtteliselt sõnastada. Tulemused, mis on alla 30 punkti näitavad, et vastaja ei ole sisuliselt ülesandest aru saanud ega oska lauses erinevaid tõlgendusvõimalusi (adekvaatselt) näha ega sõnastada.

5.8.3. Ülevaade testi soorituse keskmisest tasemest

2010. aastal oli vastanute keskmine tulemus 43 punkti 2015. aastal 45 punkti. See on üks madalamaid keskmisi tulemusi selles keelepädevuse testis. Tulemuste jaotus on kujutatud tabelis 22. Nagu nähtub, saavutas kõrge tulemuse (75 punkti või enam) mõlemal aastal ligikaudu 23% vastanuist. Alla 50 punkti saavutanute osakaal on 2015. uuringus mõnevõrra kahanenud: see on ligi 47%, samas kui 2010. aastal oli ligi 54%. Seega on 2015. aasta valimi võime tajuda struktuurilist mitmetimõistetavust õige veidi parem kui aastal 2010.

Tabel 25. 7. ülesande vastanute tulemuste jaotus

	2010	2015
0-24 punkti	30,7	31,0
25-49 punkti	23,0	16,6
50-74 punkti	23,0	29,9
75-100 punkti	23,4	22,5
Vastanud	261	187
Vastamata	2	0
Kõik kokku	263	187

5.8.4. Ülevaade kriitilistest veajuhtumistest

Kui analüüsida alasooritusi eraldi, siis selgub, et mõlemad laused on vastajaile valmistanud võrdselt raskusi: esimese ülesandepoole eest on 2010. aastal saadud keskmiselt 25 punkti ja 2015. aastal 29 punkti, mis võrdub ühe õige vastusevariandi esitamisega. Teise ülesandepoole punktide arv oli 2010. aastal 18 ja 2015. aastal 17, mis on veidi vähem kui üks õige vastusevariant.

Põhilised vead mõlemas uuringus tulenesid, sellest, et vastanud sõnastasid sama lause lihtsalt teiste sõnadega, kuid sama, kõige loomulikuma tähendusega, mis oli testlausel, *Tähelepantuväärne oli*

eelmise Prantsuse vabariigi presidendi abikaasa tarkus, või siis sõnastati samu sõnu kasutades täiesti uues lause: *Eelmise Prantsuse vabariigi presidendi tähelepanuväärse abikaasa tarkus* jne. Palju oli ka lihtsalt puuduvaid vastuseid.

5.8.5. Hinnang soorituste keskmisele tasemele, järeldused emakeeleõpetuse jaoks

Ühtlaselt madalad tulemused mõlemal aastal ja läbivalt madalaim tulemus kõigist ülesannetest viitavad, et lause võimalikku struktuuraset mitmetimõistetavust ei tajuta. Samas muidugi tuleb tõdeda, et sedalaadi pädevuse arendamist riiklik õppekava ei nõua, kui sellele tähelepanu juhitakse, siis ilmselt möödaminnes eesti keele kursuse raames. Samas peab tunnistama, et struktuuraset mitmetimõistetavust tavalises suhtlusolukorras eriti lahendada ei tule, sest enamasti ütleb juba kontekst ise, milline tõlgendus on õige. Seega ei maksa tulemustest teha mingeid erilisi järeldusi emakeeleõpetuse jaoks – tegemist on huvitava, kuid funktsionaalse keelekasutuse seisukohalt ebaolulise keelenüansiga.

6. Koondtulemuste analüüs

6.1. Testi reliaablus

Selleks et arvutada koondtulemusi, tuleb hinnata, kas testi kuuluvad ülesanded mõõdavad sama asja (eesti keele pädevust), mille mõõtmiseks test koostati. Lihtsaim moodus selleks on mõõta testküsimustele antud vastuste omavahelisi korrelatsioone. Kui need on kõrged, siis võib eeldada, et kõik küsimused mõõdavad ühe üldisema nähtuse (eesti keele oskus) erinevaid tahke. Reliaabluse hindamiseks kasutati mõlemas uuringus Cronbachi reliaablustesti. See andis Cronbachi alfa väärtuseks 2010. aastal 0,841, mis on väga hea tulemus (testi küsimusi loetakse sama oskust mõõtvaks siis, kui alfa väärtus on üle 0,7). Aastal 2015 oli Cronbachi alfa väärtus 0,673, mis on veidi madalam heast tasemest. Lähem uurimine selgus, et madala alfa põhjuseks on ülesanne 3, mille tulemused ei olnud korrelatsioonis ülejäänud testi tulemustega. Kui ülesanne 3 alfa arvutamisel välja jätta, siis ülejäänud ülesannete reliaablus oli hea alfa=0,730. Seega võib testi pidada üldiselt rahuldava reliaablusega ka 2015. aasta uuringus ning võib arvutada kõigi ülesannete keskmiste tulemuste põhjal testi koondtulemuse.

Cronbachi alfade arvutamisel arvestati ka asjaoluga, et suur hulk sooritamata ülesandeid tõstab vastuste vahelisi korrelatsioone ja seega ka Cronbachi alfa väärtust, mis võib jätta väära mulje testi usaldusväärsusest (nulltulemus ei tähenda ju tingimata ülesandega mitte toimetulemist, vaid võib olla tingitud tehnilistest põhjustest või lihtsalt viitsimatusest). Et välistada selline väärtõlgendus, mõõdeti Cronbachi alfata ka väiksema valimi peal, kuhu kuulusid vaid need, kes olid sooritanud kõik testi ülesanded. Sellisel viisil arvutades, oli 2015. aasta uuringus kõigist küsimustest koosneva koondskaala (1a, 1b, 2a, 2b, 3, 4, 5, 6a, 6b, ja 7), alfa väärtuseks 0,682 ja kolmanda ülesande eemaldamisel 0,710. Seega võib 2015. aasta tulemuste põhjal öelda, et kümnest küsimusest koosnev skaala on eesti keele oskuse taseme mõõtmiseks sobiv.

Et skaala koosneb kahes ülesannete plokist – õigekeelsus (1a, 1b, 2a, 2b, ja 6b) ning funktsionaalse keeleoskuse ülesannetest (3, 4, 5, 6a, ja 7), siis arvutati Cronbachi alfa ka kummagi alaskaala kohta eraldi. Selgus, et õigekeelsusskaala moodustab omaette terviku ja on õigekeeleoskuse mõõtmiseks usaldusväärne (alfa 0,701), kuid funktsionaalse keeleoskuse plokk omaette ei ole funktsionaalse keeleoskuse mõõtmiseks adekvaatne (alfa väärtus vaid 0,210). See ei tähenda siiski et funktsionaalse keeleoskuse küsimused oleks halvasti koostatud – nende korrelatsioonid õigekeelsusega on piisavalt kõrged, et pidada kogu 10 ülesandest koosnevat skaalat usaldusväärseks keeleoskuse mõõtmise jaoks. Lihtsalt need viis ülesannet, mis testis kasutatud, ei ole omavahel nii tugevas korrelatsioonis, et saaks rääkida, et nad mõõdaks mingit üht kindlat eesti keele oskuse aspekti. Samas nagu näitab korrelatsioon õigekeelsusülesannetega, mõõdavad funktsionaalse keeleoskuse ülesanded kindlasti eesti keele oskust kui sellist.

Kõigi ülesannete vahelised korrelatsioonid vähendatud valimis, kuhu kuuluvad vaid need vastanud, kes sooritasid kõik kümme ülesannet on esitatud tabelis 26. Sellest ilmneb, et ülesande 3 vastused ei korreleeru ühegi teise ülesande vastustega statistiliselt olulisel määral ja et ülejäänud funktsionaalse keeleoskuse ülesanded korreleeruvad õigekeelsusülesannetega.

Tabel 26. Kõigi ülesannete vahelised korrelatsioonid vähendatud valimis

	1A	1B	2A	2B	6B	3	4	5	6A	7
1A	1	,444**	,338**	,254**	,367**	-,096	,144	,170	,243**	,224*
1B	,444**	1	,570**	,360**	,392**	,022	,219*	,298**	,318**	,312**
2A	,338**	,570**	1	,506**	,313**	,033	,319**	,190*	,216*	,352**
2B	,254**	,360**	,506**	1	,386**	,106	,275**	,219*	,313**	,092
6B	,367**	,392**	,313**	,386**	1	-,058	,214*	,169	,595**	,319**
3	-,096	,022	,033	,106	-,058	1	,025	,175	-,125	-,129

4	,144	,219*	,319**	,275**	,214*	,025	1	,069	,141	,227*
5	,170	,298**	,190*	,219*	,169	,175	,069	1	,067	,092
6A	,243**	,318**	,216*	,313**	,595**	-,125	,141	,067	1	,210*
7	,224*	,312**	,352**	,092	,319**	-,129	,227*	,092	,210*	1

6.2. Koondtulemuste ülevaade

Koondtulemuste saamiseks arvutati testülesannete keskmine nii, et kõik kümme ülesannet (1a, 1b, 2a, 2b, 3, 4, 5, 6 ja 7) arvestati keskmise arvutamisel võrdse kaaluga.

Koondtulemus leiti 2015. aasta uuringus 187 vastajale. Keskmine tulemus oli 56,94 punkti; 2010 aasta uuringus oli vastanuid 261 vastajale, kusjuures valimi keskmine tulemus oli tookord 56,98 punkti. Et 2015. aastal oli rohkem neid, kes jätsid osa ülesandeid sooritamata, siis oli tulemuste hajuvus 2015. aastal veidi suurem (19,7) kui 2010. aastal (16,7). Teiste sõnadega tähendab see, et 2015. aastal oli rohkem niihästi väga madalate tulemustega vastanuid kui ka väga heade tulemustega vastanuid. Keskmine tulemus aga oli mõlemal aastal praktiliselt identne.

Testitulemuste hindamisel kasutati läbivalt 100-punkti skaalat eeldades, et sellele saab rakendada ülikoolides kasutatavat hindamissüsteemi, mille kohaselt on 90–100 palli suurepärane tulemus, 80–89 palli väga hea, 70–79 palli hea, 60–69 palli rahuldav, 50–59 palli kasin tulemus, ning alla 50 palli mitterahuldav tulemus. Et mõned testid olid ilmselt jäetud lihtsalt lõpetamata, siis otsustati välja tuua ka 0–19 punkti saanute tulemus, mis ei pruugi kajastada sooritanu taset adekvaatselt, vaid tuleneb testi poolelijätmisest.

Loomulikult kerkib hindamiskaala määramisel küsimus, kas test ka tegelikkuses oma raskusastmelt vastab sellele skaalale. Selle kontrollimiseks sooritasidki 2010. aastal testi kaks kontrollrühma, millesse kuulusid vastavalt kõrgharidusega riigiametnikud ja emakeeleõpetajad. Testi koostajad eeldasid, et need kaks keeleteadlaste rühma on väga hea keelepädevusega, mistõttu nende keskmine tase võiks esindada haritud keeleteadlaste head keeleoskuse taset. Skaala kontrollimisel kasutati mediaantulemust, sest poolleli jäetud testide tulemus mõjutab seda väärtust vähem. Kontrollrühmades jäid niihästi koondtulemuste kui osapädevuste mediaanid väga lähedale 70 punktile, mistõttu võib täie kindlusega väita, et 70-punktiline testitulemus vastab heale keelepädevuse tasemele. Seega võib testitulemuste hindamisel kasutada ülikoolides kasutatavat hindamiskaalat.

Tabel 27 näitab testi koondtulemusi hindamiskaalast lähtuvalt:

Tabel 27. Koondtulemuste jaotus hindeklassidesse

	Vastajaid 2010	Vastajaid 2015	2010 (%)	2015 (%)
6 Väga hea (80-100p)	7	11	2,8	5,9
5 Hea (70-79p)	44	46	17,7	24,6
4 Rahuldav (60-69p)	79	41	31,7	21,9
3 Kasin (50-59p)	57	35	22,9	18,7
2 Mitterahuldav (40-49p)	50	40	20,1	21,4
1 Poolik sooritus (0-19p)	12	14	4,8	7,5
Kokku	249	187	100,0	100,0
Puudu	12	0		
Kõik kokku	261	187		

Koondtulemuste jaotumine hindeklassidesse näitab, et testi tulemuste hajuvus 2015. aastal oli suurem kui 2010. aastal: rohkem on nii hästi väga heade ja heade tulemustega vastajate osakaal kui ka poolikute soorituste ja mitterahuldava tulemusel sooritajate osakaal. Kuigi kahe uuringu keskmised tulemused on praktiliselt identsed, kajastab hajuvuse muutus mingit olulist erinevust, mille põhjust on keeruline tuvastada – me ei tea, kas nõrkade tulemuste taga on nõrk tase või lihtsalt motivatsioonipuudus. Arvestades asjaolu, et 2015. aastal oli tunduvalt keerulisem leida üliõpilasi, kes oleks olnud huvitatud uuringus osalemisest, võib kahtlustada pigem muutusi suhtumises. Samas ei ole välistatud, et suhtumismuutusega kaasnes ka suurem hoolimatus oma eesti keele oskuse taseme suhtes. Igatahes võib positiivseks pidada, et kasina ja nõrga sooritusega

vastajate arv on võrreldes 2010. aastaga vähenenud 43 protsendilt 40 protsendile ja heade ning väga heade tulemustega sooritajate arv kasvanud 20 protsendilt 30 protsendile.

6.3. Koondtulemuste analüüs taustatunnuste lõikes

Teatav suhtumise muutus on vastanute hulgas viie aasta jooksul kindlasti toimunud – 2015. aasta vastanud on käitunud tunduvalt vastutustundetumalt – testi pooleli jätjate osakaal kasvas 25 protsendilt 29 protsendile ja nende osakaal, kes jätsid täitmata oluliste taustatunnuste osa (vanus, sugu, ülikool, eriala) kasvas 8 protsendilt 18 protsendile.

Puudulik info taustatunnuste kohta tähendab, et 2010. ja 2015. aasta testi tulemusi pole võimalik võrrelda vanuse, soo, ülikooli ja eriala võrdluses, sest 18% puuduvaid andmeid ei jagune taustatunnuste osas ühtlaselt – näiteks on taustatunnused jätnud täitmata enamasti madalama testitulemuse saanud vastajad. Selle tulemusel on niihästi meeste kui ka naiste koondtulemus kõrgem kui kogu valimi keskmine tulemus. Ja kui neid andmeid võrrelda 2010. aasta testi tulemustega, siis jääb ekslik mulje, nagu oleks tulemused oluliselt paranenud kõigi taustatunnuste puhul. See aga päris kindlasti nii ei ole ja koondtulemusi taustatunnuste lõikes analüüsides tuleb arvestada, et nõrgemad vastanud on eelistanud need täitmata jätta, mis on viinud keskmise tulemuse kunstlikult üles.

Tabel 28. Koondtulemuste keskmiste jaotus vastajarühmade lõikes

		Koondtulemus	
		Mean	Count
Sugu	Mees	61,12	49
	Naine	65,46	105
Kõrgkool, kus õpitate	TÜ	68,64	82
	TLÜ	58,18	37
	TTÜ	68,32	7
	ETMA	84,13	1
	EMÜ	56,26	25
	EKA	59,07	2
Erialavaldkond	Sotsiaalteadused	64,40	18
	Arstiteadused	52,83	6
	Kasvatusteadused	52,58	17
	Humanitaarteadused	65,19	45
	Reaalteadused	60,71	24
	Kunstiteadused	62,47	5
	Õigusteadus	71,86	38
	Majandusteadused	64,49	1
Keskkooli lõpetamine	enne 2011	60,28	25
	2011-2013	67,83	76
	2014	60,50	53

Taustatunnuste analüüs näitab ootuspäraselt naiste puhul kõrgemat keskmist tulemust kui meeste puhul. Ülikoolide lõikes on samuti keskmised tulemused mõnevõrra erinevad – TÜ üliõpilaste keskmine (68,6 p) on kõrgeim, kui mitte arvestada ainukest vastajat Eesti Teatri- ja

Muusikaakadeemiast, kes sai 84 punkti (2010. aastal oli ETMA tulemus madalaim), kuid loomulikult ei saa ühe vastaja puhul teha mingeid statistilisi üldistusi. Madalaimad tulemused olid Eesti maaülikooli ja Tallinna ülikooli vastajail. Kuigi vastanute hulk nendes ülikoolides on mõnevõrra kõrgem, tuleks üldistusi teha väga ettevaatlikult, sest tervikuna on osalejate arvud madalad ja kindlasti mõjutatud ka vastanute erialast.

Erialati on kõrgeim keskmine tulemus õigusteaduse üliõpilastel, neile järgnevad humanitaarteaduste ja sotsiaalteaduste üliõpilased. Madal o tulemus ka kasvatusteaduse üliõpilastel (see oli nii ka 2010. aastal).

Gümnaasiumi lõpetamise aja järgi eristusid ülejäänud vastajaist need, kes olid gümnaasiumi lõpetanud enne vahemikus 2011–2013. Neil oli ka valimis kõrgeim keskmine tulemus. See tulemus võib viidata sellele, et mõningane töökogemus pärast gümnaasiumi lõpetamist mõjub hästi eesti keele oskusele. Ilmselt on sellised üliõpilased lihtsalt rohkem motiveeritud tulemuslikult töötama.

6.4. Tulemuste ülevaade osapädevuste lõikes

Õigekeelsusoskuse tulemus arutati ülesannete 1a, 1b, 2a ja 2b keskmisena, funktsionaalse keeleoskuse tulemus ülesannete 3, 4, 5, 6a, 6b ja 7 keskmisena.

Võrreldes osapädevuste keskmisi tulemusi, ilmnes, et kirjakeeleoskuse keskmine tulemus (63 punkti) kasvas kolme punkti võrra võrreldes 2010. aastaga (60 punkti). Funktsionaalse keeleoskuse tulemused olid oluliselt madalamad (52 punkti) ja kolme punkti võrra madalamad kui 2010. aastal (55 punkti). Seega vahe kahe osaoskuse tulemuste vahel oli 2015. aastal 11 punkti, samas kui see 2010. aastal oli vaid 5 punkti. Erinevuse kontrollimisel t-testiga ilmnes, et erinevus on statistiliselt oluline ($p < 0,001$) ja keskmise suurusega.

Neid tulemusi interpreteerides on raske arvata, kas funktsionaalse keeleoskuse tulemuste langemine on tingitud funktsionaalse keeleoskuse taseme langemisest (mis oleks väga üllatav, arvestades, et uus riiklik õppekava pöörab funktsionaalse keeleoskuse arendamisele varasemast rohkem tähelepanu. Võib aga olla, et funktsionaalse keeleoskuse tulemused on sedavõrd madalad seetõttu, et paljud jätsid testi pooleli väsimusest või tehniliste tõrgete tõttu. Et funktsionaalse keeleoskuse ülesanded olid testi teises pooles, siis oli seal rohkem loobujaid.

Et kontrollida seda hüpoteesi võrdlesime osaoskuste keskmisi tulemusi vaid nende puhul, kes olid sooritanud kõik kümme ülesannet. Kõik kümme ülesannet sooritas 114 vastanut. Nende hulgas oli õigekeelsusülesannete keskmine tulemus 70 punkti ja funktsionaalse keeleoskuse ülesannete tulemus 66 punkti. Ka see erinevus on statistiliselt oluline ($p < 0,001$). Kokkuvõtteks võib öelda, et vastanute õigekeelsusoskuse tase on kõrgem kui funktsionaalse keeleoskuse tase ja see ei ole muutunud 2010. aastaga võrreldes. Samas võib öelda, et 2015. aasta uuringus osalejad jätsid palju suuremal hulgal testi pooleli. Kuivõrd see oli põhjustatud hoolimatusest või tehnilistest rikest, pole võimalik öelda.

7. Kokkuvõte

7.1 Üldkokkuvõte

Siinse uuringu eesmärgiks oli selgitada, kuidas kõrgkoolide esmakursuslased on omandanud gümnaasiumi riiklikus õppekavas sätestatud eesti keele pädevuse.

Uuringus kasutati sama kirjalikku testi, mis oli ette valmistatud 2010. aasta uuringu tarbeks. Piloottesti (viidi läbi oktoobris, novembris 2014) abil selgitati välja, et 2010 kasutatud ülesanded olid arusaadavad, nende sisu oli asja- ja ajakohane ja seega otsustati ülesanded muutmata jätta. Samade ülesannete kasutamine oli põhjendatud ka seetõttu, et see andis hea võimaluse võrrelda 2015. aasta testitulemusi 2010. aastal läbiviidud testi omadega.

Kirjalik test sisaldas ülesandeid, mis mõõtsid nii kirjakeele valdamise taset kui ka funktsionaalset keelekasutusoskust. Testi sooritas 187 üliõpilast – esindatud olid kõik avalik-õiguslikud ülikoolid, kuid testi sooritajaid oli kõige enam Tartu ülikoolist, Tallinna ülikoolist ja Eesti maaülikoolist. Kokku oli testi sooritajaid mõnevõrra vähem kui 2010. aastal, kui testi sooritas 261 üliõpilast. Sellegi poolest võib valimit pidada esinduslikuks. Koondtulemus leiti 2015. aasta uuringus kõigile 187 vastajale.

Testisooritajate keskmine tulemus oli 56,94 punkti; 2010 aasta uuringus oli valimi keskmine tulemus 56,98 punkti. Et 2015. aastal oli rohkem neid, kes jätsid osa ülesandeid sooritamata, siis oli tulemuste hajuvus 2015. aastal veidi suurem (19,7) kui 2010. aastal (16,7). Teiste sõnadega tähendab see, et 2015. aastal oli rohkem niihästi väga madalate tulemustega vastanuid kui ka väga heade tulemustega vastanuid. Keskmine tulemus aga oli mõlemal aastal praktiliselt identne. Sellest võib järeldada, et viie aastaga pole eesti keele oskuse tase muutunud.

Positiivseks võib pidada asjaolu, et kasina ja nõrga sooritusega vastajate arv on võrreldes 2010. aastaga vähenenud 43 protsendilt 40 protsendile ja heade ning väga heade tulemustega sooritajate arv kasvanud 20 protsendilt 30 protsendile. Puuduliku keeleoskusega üliõpilaste osakaalu täpselt hinnata on raske, sest osa nõrkadest testisooritustest oli seotud testi pooleli jätmisega. Kuid nii või teisiti peaks 40 protsendi kasina ja nõrga sooritusega testi sooritanud üliõpilaste hulk olema muret tekitav.

Kui vaadelda testi tulemusi kirjakeele valdamise ja funktsionaalse keeleoskuse lõikes, olid kirjakeele oskuse osas testi tulemused kõrgemad. Osapädevuste keskmisi tulemusi võrreldes ilmnes, et kirjakeeleoskuse keskmine tulemus (63 punkti) kasvas kolme punkti võrra võrreldes 2010. aastaga (60 punkti). Funktsionaalse keeleoskuse tulemused olid kirjakeeleoskuse tulemusiga võrreldes oluliselt madalamad (52 punkti) ja kolme punkti võrra madalamad kui 2010. aastal (55 punkti). Ometi ei saa sellest järeldada, et funktsionaalse keeleoskuse tase oleks viie aastaga nimetamisväärselt langenud, sest madalam punktide arv tulenes sellest, et osa testi

sooritajaid katkestasid testi just funktsionaalset keelekasutusoskust mõõtvate ülesannete juures. Funktsionaalse keeleoskuse arendamine üldhariduskoolis nõuab aga tähelepanu ja seda vastutust ei saa jätta ainuüksi emakeeleõpetajatele.

Testi analüüsimisel ilmnas, et õigusteaduse ja humanitaarteaduste üliõpilaste sooritus on kõrgeim, vastavalt 72 ja 65 punkti. Kasvatusteaduste üliõpilaste sooritus oli madalaim (52 punkti), ometi on selles valdkonnas kirjakeele ja funktsionaalse keelekasutuse oskus eriti tähtis.

Puudulik info taustatunnuste kohta ei võimalda 2010. ja 2015. aasta testi tulemusi võrrelda vanuse, soo, ülikooli ja eriala võrdluses, sest 18% puuduvaid andmeid ei jagune taustatunnuste osas ühtlaselt – näiteks on taustatunnused jätnud täitmata enamasti madalama testitulemuse saanud vastajad. Praeguste andmete põhjal on naisüliõpilased sooritanud testi paremini kui meesüliõpilased. Ülikoolide lõikes on samuti keskmised tulemused mõnevõrra erinevad – TÜ üliõpilaste keskmine (68,6 p) on kõrgeim. Gümnaasiumi lõpetamise aja järgi eristusid ülejäänud vastajaist need, kes olid gümnaasiumi lõpetanud vahemikus 2011–2013. Neil oli ka valimis kõrgeim keskmine tulemus (67,8 p).

7.2 Testiülesannete kokkuvõte

Ülesanne 1A mõötis morfoloogiliste vormide moodustamise ja kasutamise oskust ning sõnade vormilise sõltuvuse tundmist. Keskmine tulemus oli 75 p ja see on väga hea tulemuse piirimaal. Võib tõdeda, et morfoloogilise külje harjutamine emakeeleõpetuses on andnud häid tulemusi. ka 2010. aasta testitulemused (keskmine 83 p) kinnitavad seda. Õigekeelsusülesande sooritust (54 p) võib pidada rahuldavaks, kuid ometi on meie kõrgkoolides nimetamisväärt hulk õliõpilasi, kellele valmistab õigekeelsus raskusi. Sõnavaraülesande 2A ja 2B tulemused viitavad asjaolule, et igapäevase sagedase sõnavaraga said testisooritajad hästi hakkama, puudujääke on harvema ja poeetilise sõnava tundmisega.

Ametliku e-kirja koostamisega (ülesanne 3) said testisooritajad nii 2015. aastal kui 2010. aastal hästi ja väga hästi hakkama. Tulemus viitab sellele, et elektroonilise suhtluse reeglid ja etikett on igapäevase praktika käigus omandatud ja ei vaja süvendavat käsitlust kooliõpetuses.

Funktsionaalse keeleoskuse osas osutus kõige problemaatilisemaks suulise teksti mõistmine (ülesanne 4). 2015. aastal oli ülesande sooritanute keskmine punktisumma 38,9 punkti, 2010. aastal 53,9 punkti. 14-palline tagasilangus tulemustes on märkimisväärne, arvestades, et teiste ülesannete puhul olid 2015. aasta tulemused paremad kui 2010. aastal. Tagasilanguse põhjust või näha ehk teksti teatavas vananemisastmes, aga see ei saa olla kindlasti ainsaks põhjuseks. Tuleb tõdeda, et suulise ettekande mõistmise oskust võib pidada kõrgkooliõpingute jaoks täiesti vastavaks vaid 15% vastanutest 2010. aastal ja 7,5% 2015. aastal. Samas sai alla 50 punkti 2010. aastal 44% ja 2015. aastal 55% vastanuist, mis on üsna häiriv tulemus – üle poole ei suuda suulisest ettekandest talletada muud kui üksikuid detaile. Selline tagasihoidlik tulemus teeb keerukaks

kõrgkooliõpingud, kus loengute jälgimine ja info ammutamine suulise esituse najal on valdav tööviis.

Keeruline osutus mittelineaarse teksti tõlgendamise ülesanne 5. Kui võrrelda mittelineaarse teksti tõlgendamise oskuse muutumist 2010. ja 2015. aastal, siis 5. ülesande analüüsi põhjal tuleb täheldada valimisse kuulunute oskuste mõningast langust. Vähenenud on vastanute keskmine punktisumma (2010. a 49 punkti; 2015. aastal 46 punkti) ja väga heade vastuste protsent (vrld 2010. a 19% ja 2015.a 17,1%) ning suurenenud mitterahuldavate vastuste osakaal (vrld 2010.a 15,6% ja 2015.a 20,3%); vähemalt rahuldava tulemuse sai 2010. a 83,7% ja 2015. a 79,7% vastanutest. Mittelineaarse teksti lugemise oskus on vajalik oskus kõikide jaoks ja seda laadi tekstidega puututakse kokku ka teiste ainete õpinguis. Uuringus analüüsitud ülesande põhjal võib väita, et peaaegu pooled õpilased suudavad mittelineaarset teksti siiski vähemalt rahuldavalt tõlgendada.

Ümbersõnastamisharjutuse (ülesanne 6) eesmärk oli hinnata sõnumi lahtimõtestamise ning seejärel sõnastuse formuleerimise oskust. Tekst oli keeruline ja kantseliitlik. Vastaja pidi pöörama tähelepanu nii sisule kui ka vormile. Üle pooled vastajatest (69%) said ülesandega hästi hakkama, kuid suur oli ka ilma vastuseta või pooleli jäänud vastusega küsimuste hulk. Siiski võib sooritust pidada õnnestunuks.

Strukturaalse mitmemõttelisuse tajumise ülesanne (7) mõõtis vastaja võimet leida konteksti poolt toetatud kõige loomulikuma interpretatsiooni kõrval ka lause teisi võimalikke tõlgendusi. Tavaolukorras ei ole selline oskus väga oluline, sest üldiselt määrab teksti või suhtlussituatsiooni vahetu taustainfo kõige loomulikuma tõlgenduse automaatselt. Harva, kui strukturaalne mitmemõttelisus tekitab tegeliku kommunikatsiooniprobleemi. Seetõttu ei mõõtnud see ülesanne otseselt funktsionaalse keeleoskust, vaid pigem võimet keele struktuurilisi võimalusi kasutada. Keskmine sooritus oli 2015. aastal 45 punkti, 2010. aastal oli vastanute keskmine tulemus 43 punkti. See tähendab, et lause võimalikku strukturaalset mitmetimõistetavust ei tajuta. Samas muidugi tuleb tõdeda, et sedalaadi pädevuse arendamist riiklik õppekava ei nõua, kui sellele tähelepanu juhitakse, siis ilmselt möödaminnes eesti keele kursuse raames. Pealegi ei tule mitmetimõistetavust tavalises suhtlusolukorras eriti lahendada, sest enamasti ütleb juba kontekst ise, milline tõlgendus on õige.

8. Soovitused emakeeleõpetuse arendamiseks

Uuring näitas, et funktsionaalse keeleoskuse tase pole võrreldes 2010. aastaga muutunud – keskmine tulemus on sama (2010 – 56,94 punkti, 2015 – 56,9 punkti). Endiselt oli vastanute õigekeelsusoskuse tase kõrgem kui funktsionaalse keeleoskuse tase ja see ei ole muutunud 2010. aastaga võrreldes, vaatamata sellele, et rakendatud on uus õppekava, kasutusele on võetud uued õpikud ja oluliselt on tõhustatud eesti keele õpetajate täiendkoolitust. Võib tõdeda, et uus õppekava pole oma mõju veel avaldanud. Uue õppekava rakendamise suunas tuleks tegevusi jätkata – valmistada ette uusi õpikuid ja muid õppematerjale, tõhustada õpetajate täiendkoolitust, arendada eesti keele riigieksamit ja motiveerida keeletöoga tegelema kõiki õpetajaid.

Emakeeleõpetaja ei saa üksinda vastutada õpilaste funktsionaalse keeleoskuse arendamise eest. See on kõikide aineõpetajate ülesanne. Sellest tulenevalt tuleb tõhustada eri ainete õpetajate ettevalmistust tekstitööks nii täiendkoolituse kui ka õpetajate parema ettevalmistuse kaudu ülikoolides. Tekstitööl ja funktsionaalse keeleoskuse arendamisel peab olema kindel roll kõigi erialade õpetajate ettevalmistuses, see tuleks lisada kohustusliku õppeainena õpetajakoolituse õppekavadesse.

Õigekeelsusülesande tulemused näitasid, et 70% testi sooritanutest tuleb vähemalt rahuldav moel toime õigekeelsusega. Endiselt oli valimis 30% väga madala tulemusega testi sooritajaid. See tähendab, et õigekeelsuses vajavad gümnaasiumiõpilased individuaalset tähelepanu. Selleks soovitame vähemalt osade emakeeltundide puhul rakendada õpet tasemerühmades.

Õigekeelsus ja sõnatundmine on omavahel tihedalt seotud. Kuigi sõnatundmine oli testi sooritajatel valdavalt heal tasemel, ilmnis ootamatuid lünki tavaliste sõnade tundmisel. Parim viis sõnavaraprobleemidega tegelemiseks on õigekeelsuse ja sõnavaratöö sidumine tekstitöoga. Süstemaatiline sõnavaraarendus pälvib eritähelepanu – seda eelkõige koostöös teiste ainete õpetajatega, kus terminite ja ainemõistete selgitamisel ja sidumisel üldkeele sõnavaraga on kindel koht. Emakeeleõpetaja vastutusvaldkonnaks peaks jääma tegelemine harvema (ka poeetilise) sõnavaraga.

Suulise esituse jälgimisele ja mõtestamisele tuleb õpetuses pöörata märksa enam tähelepanu. Olukorras, kus üle poole testi sooritanutest ei saa aru suulise teksti mõttest ega suuda seda reprodutseerida, võib tõdeda, et eesti kool ei ole suutnud ette valmistada õpilasi kõrgkooliõpinguteks, kus peamine tööviis on just loengute jälgimine. Suulise keelekasutuspädevuse langust võib otsida ka suurenenud tehnoloogiavahendite kasutamisest noorte hulgas – sealne suhtlus on enamasti kirjalik.

Eesti keele riigieksam mõõdab nii õigekeelsust kui ka funktsionaalset keelepädevust. Eksamiarendust tuleb jätkata selles suunas, et eksamist saaks hea instrument funktsionaalse keeleoskuse testimiseks. Riigieksamisooritajate hulk on tunduvalt suurem (esinduslik valim) kui

näiteks siinse uuringu raamid võimaldasid, mitmekülgsed testülesanded võimaldaksid mõõta keeleoskuse eri aspekte (eeskuju võiksid anda ka siinses testis kasutatud ülesanded). Eksami arendamine sellises suunas eeldab aga teaduslikku tuge ja tulemuste teaduslikku analüüsi. Eksamitulemuste analüüsimine on oluline ka seetõttu, et on vajalik ühtne hindamisalus ja arusaam hindamisest.

Muret tekitab on asjaolu, et kasvatusteaduse üliõpilastel on funktsionaalse keeleoskuse testi sooritus suhteliselt madala tulemusega (see oli nii ka 2010. aastal). See asjaolu sunnib enamat tähelepanu pöörama õpetajakoolituse erialade üliõpilaste keelelise pädevuse arendamisele.

Lisa 1. Testülesanded

Ülesanne 1

(a) **Pange sulgudes esitatud sõnad õigesse vormi või kasutage sobivat kaassõnafraasi.**

1. Mägilane karjatas oma (aher veis) _____.
2. Siseministerium panustab põhiliselt (kordnikud) _____.
3. Mu oletus põhineb (faktid) _____.
4. Tuginege ainult (tekstist leitu) _____.
5. Koguti arvamusi (see mõru šokolaad) _____.
6. Alustan (loeng) alati (näide) _____.
7. Jätame need küsimused praegu (tagaplaan) _____.

(b) **Lisage puuduvad kirjavahemärgid (ka jutumärgid) ja parandage muu, mis kirjakeele aspektist on vigane** (algustähe õigekiri, ülakoma kasutus, põhi- ja järgarvu märkimine, kokku-lahkukirjutus, sõna kirjapilt, kõnekeelne sidumine, ühildumine, laiendi vorm vm).

Suveni toimub balti metsaseltside konverents millest on alati osa võtnud ka eesti. Seekord kohtuti leedu kuurort linnas Druskininkai's mis asub baltikumi lõuna tipus paarikümne kilomeetri kaugusel valge-vene piirist. Kuurorti staatuse on linnake auga väljateeninud 4 kuni 6 septembrini mil konverents asetleidis oli õhusooja 27 kraadi. Konverentsiga on ühinenud kõik metsaga seotud organisatsioonid ja isikud metsateadlased riigimetsa majandajad kõik võimalikud metsandus seltsid jne. Peateemaks oli endiste vene sõjaväeosade kasutamine (1980-ndate lõpus oli Eestis 1565 militaar objekti koos 122 000 sõjaväelasega). Võhikule võib tunduda kummaline et miks peaks metsamehi huvitama endine polügon. Aga need on kaetud metsaga kuhu jäeti prügi ja muid ohtlikuid jäätmekid mis raieid takistavad. Meie metsaseaduse § 43 Riigimetsa majandamise korraldamine sätestab kes ja kuidas sõjaväe riigimetsa majandab. Selle kohta oodati eesti peaminister Andrus Ansip'i ettekannet aga ta ei saanud konverentsist osaleda.

Katkend on inspireeritud allikast: Eesti Metsaüliõpilaste Seltsi koduleht (www.emeus.ee), Uudised 09.09.2008 (25.05.2009)

Ülesanne 2

(a) **Asendage rasvases kirjas esiletõõudud sõna või väljend teise sõna või väljendiga, ilma et muutuks esitatud lause või fraasi tähendus.**

1. Mees oli üsna kulunud **kuues** _____.
2. Mina ei ole **ekspert** _____.

3. Üliõpilane oskab **plaanida** ehk **planeerida** _____ oma õpinguid.
4. Noorte osatähtsus on vaid kaks **protsenti** _____.
5. Mind **kõidab** _____ enam kirjandus kui matemaatika.
6. Siin **saalis** _____ igasuguseid tüüpe.
7. Ta kutsus mind **kahevõitlusele** _____.
8. Tal polnud **mundrit** _____ seljas.
9. Põhiseaduse muutmiseks korraldati **referendum** _____.
10. Ülemus **dikteerib** _____ alati kõik meie toimingud.
11. Tal olid silmatorkavalt tugevad **sarnad** _____.
12. **Sadakond** _____ poisihakatist soovisid kõik võistelda.
13. Ta **kupatas** _____ meid minema.
14. Mulle ei meeldi **spekulatiivne** _____ jutt
15. **Diskreetne** _____ märkus lahendas olukorra.
16. Probleemile leiti **ratsionaalne** _____ lahendus
17. Kauba ja toorme **impordile** _____ mõeldud toetustele kehtestati ülempiir
18. **Pelg** _____ halvas mu mõistuse.
19. Mõõtsime mürgi **kvantiteeti** _____ järvevees.
20. Eksamiga on **räbal lugu** _____.
21. Läbirääkimised toimusid **sundimatus õhkkonnas** _____.
22. **Meelevaldne** _____ hinnang pälvis pahameele.
23. Kas **said sotti** _____, mis juhtuma hakkab?
24. Majanduse paranemise väljavaated on **ahtad** _____
25. Tarmo töötab **päevapiltnikuna** _____.
26. Andres korraldas seepeale paraja **spektaakli** _____.
27. **Vohmisime** _____ puuvilja.
28. Teil on kits **kärneritöö** _____ peale võetud.

(b) Seletage järgmiste sõnade ja väljendite tähendust ja moodustage igaühega üks lühike mõttekas näitelause või -fraas (sõna võib kasutada mistahes vormis). Näiteks: *vöör – laeva ninaosa. Uppunud laev oli vööriga mutta tunginud.*

1. lõõskama – _____

2. võhmale võtma – _____
3. lüüriline – _____
4. kõneaine – _____
5. krõbe – _____
6. küütlemine – _____
7. varmas – _____
8. kõnt – _____
9. kirgas – _____
10. tarmukas – _____

Ülesanne 3

Olete äsja saanud Kodakondsus- ja Migratsiooniametist kätte oma uue passi ja ID- kaardi. Kodus avastate, et ID-kaardil on teie isikukoodiks ekslikult märgitud 38711122711. Teie sünnipäev on aga 11. novembril. Kirjutage Kodakondsus- ja Migratsiooniametile e-kiri, milles palute vea parandada. Aadressi leiate Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti kodulehelt.

Ülesanne 4

- a) Võtke leht paberit ja kirjutusvahend. Pange tööle arvuti kõlarid või asetage pähe kõrvaklapid. Kuulake ja konspekteerige Siim Kallase esinemist majanduslanguse tunnuste ja prognooside kohta sellise täpsusega, et võiksite oma märkmete põhjal pärast vastata sisu põhipunkte puudutavatele küsimustele.

<http://www.youtube.com/watch?v=3K7km1NJZm0>

- b) Vastake oma konspekti põhjal Siim Kallase ettekannet puudutavatele küsimustele.

- 1) Keda peetakse sageli vastutavaks kriiside puhkemises?
- 2) Millised majanduses toimunud muutused on palju murettekitavamad kui majanduskasvu mõneprotsendiline vähenemine ?
- 3) Kui kaua võtab Siim Kallase arvates aega majanduskasvu taastumine?
- 4) Milline peaks maailmamajanduse bilanss olema selleks, et majanduse aluseks olev usaldus taastuks ja kui kaua usalduse taastumine Siim Kallase arvates aega võtaks?
- 5) Kuidas suhtub Siim Kallas kunagi esitatud ideesse muuta Eesti suureks finantsvahenduskeskuseks?

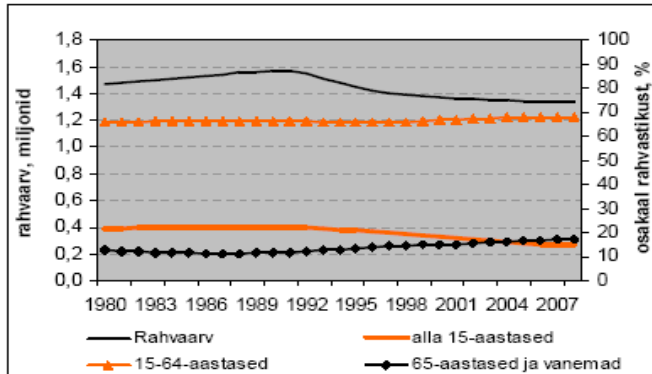
Ülesanne 5

Joonisel 1 on kujutatud Eesti rahvastiku dünaamikat.

1. Kirjeldage Eestis toimunud rahvaarvu muutusi, mida kujutatakse joonisel 1.

2. Millal ületas eakate protsent rahvastikust laste ja noorte osakaalu?
3. Kui suur oli 2008. aastal 0–14-aastaste osakaal rahvastiku koguhulgast?

Joonis 1. Rahvaarv 1. jaanuari seisuga ja rahvastiku vanuseline jaotus, 1980-2008

Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalministeeriumi arvutused

Ülesanne 6

Sõnastage alltoodud kiri ringi nii, et tekstis edastatud informatsioon oleks selgelt ja loogiliselt väljendatud.

Seoses kvaliteediprojekti raames täita palutud küsimustikuga Teie poolt tõusetunud vastukaja ja tagasisidega pidasime täna nõu Tellija poolsete uuringu läbiviijatega. Neile on edastatud Teie kommentaarid küsimustiku ülesehituse, sõnastuse ja arusaadavuse osas ning loodetavasti leidub järgnevas midagi, mis lihtsustab Teie jaoks küsimustiku täitmist.

Küsitluse tulemuste analüüsi põhjal ei tehta ei positiivne ega negatiivne hinnangut meie tegevusele vaid selle põhjal saab uurija teabe meie praegusest töö protsessidest ja oskab selle põhjal omakorda juhatusele ettepanekuid teha edasisteks parendusteks, mis võimaldavad meil ISO standardiseerimise edukalt läbida.

Küsimustiku vastuseid analüüsitakse nädalatel 45 ja 46 ning nädalatel 47 ja 48 võiksid toimuda koosolekud uurijad+osakond.

Ülesanne 7

Sõnasta alltoodud laused ringi nii, et tuleks ilmsiks nende kõik erinevad tõlgendusvõimalused.
Eelmise Prantsuse vabariigi presidendi abikaasa tarkus oli tähelepanuväärne –

Kirjastused ei vaevu sageli avaldatu kvaliteeti piisavalt sõeluma –

Lisa 2. Testide juhendmaterjalid sooritajatele

Sissejuhatav e-kiri

Teema:

Kommunikatsioonipädevuse uuring

Sisu:

Lugupeetud uuringus osaleja!

Suur tänu, et nõustusite osalema kommunikatsioonipädevuse uuringus. Uuring on anonüümne, Teie isik ei ole seotud uuringutulemustega üheski analüüsi faasis.

Uuringukeskkond on veebipõhine, mis tähendab, et Te vajate uuringus osalemiseks internetiühendusega arvutit, kus ühendus oleks tagatud kogu soorituse ajal. Arvutil peavad olema ka kõlarid või kõrvaklapid. Uuringuküsimustele vastamiseks ja testülesannete sooritamiseks on poolteist tundi. Kui soovite, saadame Teile pärast tagasisidet Teie tulemuse ja taseme kohta.

Enne uuringukeskkonda sisenemist veenduge, et Teil on piisavalt aega ja rahulik süvenemist võimaldav ümbrus. Soovitav oleks telefon ja teised võimalikud segajad välja lülitada. Ärge asuge testülesandeid täitma, kui olete väsinud või haige.

Uuringukeskkonnale saate ligipääsu alloleva lingi kaudu. Ligipääs on tagatud vaid üheks korraks, mis tähendab, et testülesanded tuleb sooritada esimesel katsel ja 90minutilist ajapiirangut arvestades. Palun sooritage test lähema kümne päeva jooksul!

Link

Uuringu sissejuhatav tekst veebikeskkonnas

Lugupeetud uuringus osaleja!

Olete alustamas kommunikatsioonipädevuse testülesannete sooritamist. Ülesandeid on seitse ja need keskenduvad keelelise pädevuse erinevatele külgedele: mõõdetakse keelelist korrektsust, sõnavara ulatust, suulise ja kirjaliku teksti mõistmist, teksti koostamis- ja ümbersõnastamisoskust.

Test tuleb sooritada üksi, kuid ülesannete lahendamisel on lubatud kasutada abivahendeid – sõnaraamatuid, käsiraamatuid ja veebiotsingut. Samas on iga ülesande tegemiseks antud aeg piiratud. Kui ajalimiit saab täis, siis salvestab süsteem automaatselt soorituse ja suunab Teid järgmise ülesande juurde. Kui lahendate ülesande kiiremini, saate ka ise soorituse salvestada, klikkides nupule „Edasi”. Tagasipöördumine juba täidetud ülesande juurde ei ole võimalik.

Pärast testülesannete sooritamist küsitakse Teie sugu, vanust, eriala, haridust jt taustaandmeid. Neid kasutatakse ainult statistilises analüüsis ega seota mingil viisil Teie isikuga. Ka testitulemuste anonüümsus on tagatud analüüsi kõigil etappidel.

Kui olete valmis testi sooritama, vajutage nuppu „Edasi”.